

Խ. Պ. ՎԵՄԵԱՆ

ԵՐԻՑՈՒԿԻ ԹԵՐԹԵՐ

Տպարան Կլավենկան, Նիկոսիա

1938

891.99

Կ-41

891.99
4-41

-6 NOV 2011

Խ. Պ. ՎԵՄԵԱՆ

ԵՐԻՑՈՒՎԻ ԹԵՐԹԵՐ

Տպարան Կեպեղեան, Նիկոսիա
1937

199
47

ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ՍՐՏԻՍ ՀՆՈՑԷՆ

ԱՅՍ ԿԱՅԾԷ ԹԵՐԹԵՐԸ

ԿԸ ԶՈՆԵՄ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԱՆՈՆՑ

որ զոհուեցան չգիտաբար,

որ զոհուեցան անմեղօրէն,

որ զոհուեցան գիտակցաբար,

որ զոհուեցան ապարդիւն...

Խ. Պ. Վեմեան

ՆԱԽԱԲԱՆ

Հոս բարի շունչով կը փրչեմ ահա
ձե՛զ, կայծէ թերթեր ապրիմ—մեռնիմի,
Հովերուն թեւով գայէք մի առ մի
համար որ Յեղէս մէկը կը հեւա:

Չապրիմի թերթը ուր որ հանդիպի
թող անկէ չարն ալ առնէ իրեն հեա,
Յեղիս հողիէն տանեւոյ՜ անհեա՝
վհատանքը գորշ, մութը վիրապի:

Ապրիմի թերթը ուրեր որ ժուռ գա
թող ցանէ ծաղիկ, ցողիկ ու անձրեւ,
թող փայլէ շողիկ, ասաղեր ու արեւ,
Աշխարհ մ'օրհնութիւն թող իրմէ տեղա:

Ու նեղութեան կամ բերկրանքի ժամուն՝
մի՛ն թէ մրմնջէ տող մ'երգէս վաղանց՝
անով ամոքուի՛, կամ հրճուի՛ սրտանց,
պարզուկ երգիչիս ա՛յդ է իղձն համբուն:

Ի Մ ՅՈՅՍԸ

Յոյսըս բոյս մ'է. թէ իր ճիւղերն կտրատեն
նո՞ր ծիւ-արմատ կը բուսնին սերմ ու ոստէն:

Ծաղիկ մ'է նուրբ. թող բուք-բորան ցուրտ փըչեն,
նա կը նայի շուտով ծիւնին իսկ մէջէն:

Եղէգ մ'է նա. թէ քամիէն կը ճըկի,
այդ՝ որպէսզի բիւր հեղ տոկա ու շտկի:

Յոյսս է կաղնի. թէ կը ցնցուի հիւսիսէն,
իր արմատներն աւելի խոր կը հիւսն:

Արծաթ է նա. թէ քաշկուտեն իսկ զանի,
նա կ'երկարի թելի մը պէս կորզանի:

Նա անժանգ է. թէ մերթ դրսէն կը սեւնա,
այդ՝ որպէսզի ներսն անաղարտ միշտ մընա:

Կեանքի շիթ է. ցնդի վշտի թէ հուրէն,
իր մասնիկներն դարձնալ բիւրեղ կը շարեն:

Եւ թոյն է նա. վա'տեր, չա'րեր դուք անյագ,
զայն չըկլէք՝ դուք ալ անդունդը կ'իջնաք:

Յոյսն անուրջ է մըրափող մէջ մարմարին.
կը տաշէ բախտն, ու դուրս կուգայ շուտ անդին:

Յոյսըս հունտ է. զայն ցելին մէջ կը նետեն,
հասկեր կապած՝ հունձքեր կուտա նա անդէն:

Յոյսս է ըմբոստ. զոր թէ ըլլայ որ կախեն,
նոր կեանք ու շող կ'առնէ արփէն ու աստղէն:

Մի թռչնիկ է. կը յօշոտեն վատօրէն,
բայց մի փիւնիկ դուրս կը ցայտէ մոխիրէն:

Յոյսն է Յիսուս. խաչով-խոցով կը թաղեն՝
կը թօթափէ եւ դուրս կուգա նա հողէն:

ԱՇՆԱՆ ՕՐ

Քամիներն ուժգին կը փչին յիմար,
միշտ քերթուելով սաղարքը ծառին.
Թոյնը եղերն ալ սակաւ կը մարին
բընութեան սուգին տեղ տալու համար:

Միշտ քերթուելով սաղարքը ծառին
նովը կը փեփփէ կեանքը դալար.
Ու դողողոջ ոստերն ակնարկով մոլոր
յիւկող տնեւին կարծես կը յառին:

Թոյնը եղերը սակաւ կը մարին.
Քամիէն կ'երեսայ գերք մի կըսրնոց,
Կը քրքռացնէ ոստերն ողբակոծ,
ու անխեղձանքներն եղերն ճըմեղին:

Բընութեան սուգին տեղ տալու համար
սեւով կը պատէ երկինքն իր կապոյտ.
Քախիծ մ'ալ կ'անպէ Ծառիսներն հոգւոյդ
արցունքի խաւով աշխարհը յամառ:

(ՀԻՆ ԲԱՐՈՒՐ)

ՇԻՐՄԻ ԾԱՂԻԿ

Մանուան վիճին վերեւ կախուած
համակ քարով կեանք ու գիւղ եւ,
որ նուրբ հիւսկին, զոյնը ու կիսուած
նեխած Մահէն կը խղես:

Վիճին վերեւ՝ դու մի քոչուն,
մութին վերեւ՝ մի յուսակ,
ճողին՝ աղբիւր մը գոյ հոտուն,
ամայսնեում մի խօսակ:

Անդունդին վրայ՝ յուսեղ երկինք,
ովկեանին՝ աստղը հիւսիս.
Ճախիւն վերեւ՝ եղեգ, սրտինգ,
անապատում ովախս:

Յաւեն, Չարեն ալ վեր՝ եւ յար
կ'ուզիւ գտնել մի հեղշակ.
Սյր վախկա՞մ՝ օձ, նեխակ ու գայռ
կան ժըպիօին, գեղին տակ:

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՅԿԱԿԻՆ

Աչեր՝ սեւեւիկ, խնդալիր,
այտեր՝ կեանքոտ ու կարմիր,
մազեր՝ խարտեաշ ու ծածան,
լեզուն՝ թաթով, հրճուազան,
թոմպուլիկ ու կըլորակ
մի մանուկ է մեր Հայկակ:

Թիթեռ, ծաղիկ կամ թռչնիկ
զինքը կ'ընեն երջանիկ.
Ոչինչ իրով մը ուրախ՝
ա'լ կը մոռնայ լաց, ոխ, վախ.
Ինչ լուստես, բերկրունակ
մանուկ մըն է մեր Հայկակ:

Խորհրդաւոր գիրերով
ուէ գիրք մ'անխըռով՝
դուր-ծուռ բռնած կ'երգէ լուրջ,
աչերուն մէջ՝ բիւր անուրջ:
Ողջ էութեամբ մանկունակ
կը դաշներգէ մեր Հայկակ:

Իր սիրտն արդէն ազօթք է,
ընտիր՝ բոյրէ և խոռնկէ.
Իր աչերէն խոկալի
հարիւր սերունդ կը նայի.
Իր ժրպիտէն լուսայեռ
ա'լ կը հալին թախիծ, հեռ:

—Անո՛ւշ մանկիկ, ժրպիտէդ
փունջ մը մընա՛ թող ինձ հետ.
Անմեղ սրտէդ գէթ մի ցօ՛ղ
իմ ամայի կեանքի՛ս թող.
Կոյս հոգիէդ մի երազ
իցի՛ւ, հողւոյս մէջ մոռնաս:

Վաղը մեծնա՛ս դու արագ,
մարմնով, մտքով կենսունակ.
Քեզի՛ յոյսերը կարմիր
գոհարանա՛ն խոտոմնալիր:
Բայց խայտանքը փոխանցիկ
ծաղիկ, ժրպիտ ու թռչնիկ
սրտիդ խորերն թող մընան
անեղծ, մինչեւ յաւիտեան:
Եւ հոգիդ ալ այդ գոհոր
ա'խ, անաղարտ պահէ յար:

* * *

Մի՛, ծաղիկները մի՛ փրցնէք,
դի սրտէս է կը քաղուին.
Անոնց բաժակը վշտաբեկ
մի՛ բերէք իմ լամբակին:
Այս իմ սիրտը մեծ է այնպէս,
լանջքս այնքան վեհ ու լայն
որ անոնք ուր ալ ըլլան
մօտս են, մօտս են մշտապէս:

Մի՛, կոկոնները մի՛ փրցնէք,
հոգիէս է կը փրթին.
անոնց փունջերն հէք ու բեկրեկ
մի՛, մի՛ բերէք իմ ուռնգին.
Հոգիս այնքան մեծ է արդէն
որ կ'առնէ բոյրն մինչեւ հեռուէն.
Մի՛, մի՛ փրցնէք կոկոն, ծաղիկ բրտորէն,
անոնք թողէք որ ոստերէն ինձ բուրեն:

ՍԱՆԴՈՒՂԸ

Նախամարդն ու՞ր գրօաւ ֆեզ, ծառե՞ն, սարե՞ն, աստղերե՞ն.
կամ երկինքէն վար իշուց ֆեզ Հրա՞շխմը վեհաշույն:
Դու վրկայ մ'ես քե երազը կ'ըլլա դեպք մարդկեղեք.
Քեզմէ՛ կ'իջնեն աստղերը՝ շինիլ կանքեղ մարդերուս:

Լեռնանուշ կամ ծառանուշ մ'ես դու գըրոս ու բարի.
Եւ ո՞հ, ո՞րքան բարի ես ուր... հըրաշխ իսկ կը գործես.
Ճըպոսն անոնց մոգական բազրոս դարձեր քե ֆեզի.
Սանդղամասերդ ընձենեց ծառանուշ մը գողօր ու հեզ:

Աստուած մը յեր ուր կախեց ֆեզ երկինքէն բարձրադիւ.
Մա՛րդը շինեց ֆեզ թիղեկն ուր զինք ամբողջ բաղեր եր.
Շաղեց, քոնեց, ու իբրեւ նոր Պրովէքթ վշտակիր,
շարեց, դիզեց ու կանգնեց զերդ աշտարակ դեպքի վեր:

Կամ՝ խոշորոս ֆառերը ուր իր ցեխոս ոտներէն
բուռ բուռ արխն մըզեցին՝ առաւ շինեց աստիճան:
Նախանձեցաւ հուսկ վերինն, ու վար իշաւ գաղտնօրէն,
փորձեց վերելքն, ու մարդուն ճիգին գըրաց յաւիտեան:

Կախեց գլխուն սանդուղին՝ քիւր վեկաներ իբրեւ լամբ,
Արեւով ու յուսիևով յուսաւորեց ոտն անոր.
Ժիածանը բազրիքի փոխեց, շողերն ալ՝ բարասր,
Երազ-հրեշտակ վար հոսեց իբրեւ սառար նորանոր:

ԲԻՒՐԱԿՆ ԷՈՐԻՍ

Այսօր հոգիս նրման է գով ու յստակ
Բիւրակնեան բիւր լըճերուն,
որոնց աղբ ջինջ երազն է անյատակ՝
վեհ սարերուն մեր սիրուն:

Ու թէ վշտի բար մը իյնա լըճիս մէջ՝
բիւր կաթիլներ կը ցայտեն,
Կը պսպրղան զերդ աստղ աղուր ու անշէջ,
մինչ քարն անհետ է արդէն:

ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Վիհն անկշտում ծակ աչերով կը նայի
իր վիթխարի խոր կըլափովն ահագին,
միշտ սպասող որ գահավէժն ամենի՝
գառ ու մանկիկ նետէ վայրի իր քմայքին:

Դառնուկ, մի՛ գար մօտն անդունդին, քեզ մեղք է,
խորքը չափել անմեղ աչքիդ չէ տրուեր.
Մանկիկ, լըբէ խաղողդ, այս վայրը ձըգէ՛,
Բու մահովդ իսկ վիհէն ծաղիկ չես գտներ:

*

*

Սակայն ահա երկու տիտան
իրենց քարէ խոր թմբիրէն կ'արթննան:
Ու երազնուն խոհը բարի
կը հիւսուի վեր, կը բարձրանայ, կ'երկարի:

Տիտաններն այդ յաւէժհարս են
որ իրարու կախուած աղուր ուտերէն՝
գըլուխ գլխի կը կամարին,
հմայքով կապել վիշապի կլափը վիհին:

Մանկիկ, եղնիկ հրճուզան,
ահա ձեր յոյսն, ծիածանի պէս կըլոր,
մէկ ժայռէն միւսը դաժան՝
կարշնեղ ողնով շինեց կամուրջ ամրակուռ:

Շ Ի Թ Ը

— «Խոցոտ, թախծոտ է, դառնագին.

ցոլք ալ չունի, աղօտ է.

Վիշտէն լըւամ այդ հէք հոգին.

մռայլ է, ինծի կարօտ է:»

... Շիթը գընաց՝ աչերէ վար սահեցաւ:

— «Հոս աղտոտ է, նեխած ու գարշ.
Զիս կր խեղդէ՝ այս եղտիր.
Ազնի՛ւ արփի, այս գետնաքարշ
ճահճէն՝ քո՛վըդ՝ զիս վերցուր:»
... Շէթը ելաւ կապոյտին մէջ ժուռ եկաւ:
— «Ա՛հ վարը, հոն, տերեւին տակ,
չքնաղ այլ հէք մի ծաղիկ
կը պապակի լուռ, վայրահակ..
Զիս անոր քո՛վ տար, հո՛վիկ:»
... Շիթը գրնաց մանիշակին գոգն ինկաւ:
— «Տարերքը՝ խիստ, մութ է երկին,
վախցեր են զառ, լոր ու ծառ.
Արե՛ւ, շո՛ղ տուր՝ անոնց գըլխին
հիւսսմ յոյսէ մի կամար:»
... Եւ ծիածան մը վերեւէն կախուեցաւ:

Ա Մ Պ Ե Ր Ը

Ձեմ վրհատիր ամպերէն թէ կուտան շանթ ու որոտ
Ձեմ անիծեր երբ տեղան սառ ծուէ՛ններ, չար կարկուտ:
Զի երբ օրը կը մեռնի՝ անոնք չե՛ն որ յուշարար
կ'ըլլան վերէն՝ թէ մեռած չէ արեւը, ինչո՞ւ լալ:

Յայնժամ անոնք հրաշագեղ ողկոյզներ են երփներանգ.
Կ'ըմպենք անոնց երբ գինին, ա՛լ զօրացած՝ կը մոռնանք
ցաւն ու տաղտուկը մութին, եւ կ'զգանք թէ
խաբկանք մ'է.

մահն Արեւին, զի շողն իր դեռ ամպերէն կը յամէ:

Ամպերը չեն պատճառեր ինծի անէծք ու հառաչ.
Մինչ կը հալի գիշերը՝ ամպը չէ՞ որ պինտ առաջ
սլացիկ թեւով Արեւէն կ'ըլլա մեզի լուսաբեր:
Եւ ի՛նչ կ'արժէ երկինքը եթէ չունի մերթ ամպեր:

Շ Ի Ն Ծ Ո Ւ Ծ Ա Ղ Ի Կ Ի Ն

Քմայքոտ մատնե՞ր, կամ նոթի ձե՞ռք քեզ շինեցին
նեղկուած թուղթէ անախն,
մէկուն երազը կապկելու, եւ սա միւսինն
գոհել տափակ հոգերուն:

Շաղի մը տակ կը կըքիս դու, շողը կ'ատես,
կը տըժգունիս դու անկէ.
Յօղունէդ թէ շիթ մը աւիշ մըտնէ անտես՝
կը բնկբեկիս դու ժանգէ:

Դու չես գիտեր պըլպուլին սէր, յոյգեռ դողդոջ,
համբոյր սիրբին, կիծն հովին,
ո՛չ մարգրիտ ցօղ, ո՛չ ջեր ու եռ, եւ ո՛չ բողբօջ.
Շրքեղ դի մ'ես ինքնովին:

Շինծո՛ւ ծաղիկ,
բայց երնե՛կ քեզ, չունիս տաղտուկ զի խաւարէն,
կամ պապակը առուակին,
վիշտը ծիլի մ'որ գոհ կ'երթայ անդարձօրէն
լանջքի, ռունգի քըմայքին:

Երնե՛կ քեզի որ չես ըզգար մէն տերեւիդ
խամրումի ցաւն խորախոր,
Ու չես տեսներ անոր թափառքը խօլ, անմիտ՝
ճիւղէդ՝ սառոյց, սարէն՝ ձոր:

Բայց ինձ համար ապրող ծաղկին լոկ մի բուպէն,
թարմոյթն ու բոյր խնկաւէտ,
լոյսի ըմպումն, ցօղաթրմումն ու նուրբ հիւսկէն
վե՛ր են բու ողջ տեւումէդ,
Շինծո՛ւ ծաղիկ:

ՔԱՐՏԱՇԸ

ՀՕՐԱ ՈՒ ՊԱՊԵՐՈՒՍ ՅԷՇԱՍՏԱԿԻՆ

Հոն մամուսպա ժայռի մը սակ
 ֆարսաշն ահա կը կենա.
 ֆարի ցայսֆին ճիշդ հանգունակ
 նայումսներ կը նետ նա՝
 Յայսֆերը այն գաղափարին
 որ ուղեղը կը յուզի,
 եւ որ ներուժն հոգւոյն խորին
 իրեն ի սպաս արդ կ'ուզի:

Կոկի', յդիկ' եւ ողորկի',
 Ծակի', հարթի', յարդարի'.
 Թափի' զարդեր բիւր զանակի,
 ողորկի ու զարարի:

Մուրճին շնչը՝ ո'րքան բարի.
 կը կոպիկ նա ժիր անվախ.
 Քիրճն իր ճակտին վըրա՝ ֆարի
 փոշույ ծեփիկ նուրբ շաղախ.
 Զարկը որքան ուժգին՝ նոյնքան
 նայումսը մեղմ կ'երագի
 գառնուկներուն որ պիտի զան
 գունակն ըմպիչ ջուրն յոյսի,
 եւ անոր շինչ հայելիին
 տեսնել հեզիկ պատկերին
 որ կը ծրփայ խաղկըստին
 ֆովն ցոյացիկ լուսինին:
 Տաշի', ֆարսաշ, կոպիկ' կոկի' ուժգնակի.
 Քիրճի մեկն մի շիթեղ բիւր հոտ պիտ' յագի:

Եւ կաշմարտուն իր բազուկին
 բափը ծափի է ներդաշնակ.
 Եւ մի պայիկ է իր կարկին
 որ կը սրսկի ձեւ, ճաշակ.
 Աւ խորհուրդը կը ղըրոշմի
 ֆարին կարծր շանջին վրա.
 Կը փոխուի կոշ Վեմը հիմի,
 կամ անկեան ֆար կը դառնա,
 որ Վաղն իր վրա բռնի պիտի
 մի հոյակերտ ապարանֆ,
 Ուր բիւր պարման պիտի ծայրի
 զըւարթ, ուրախ, անվրճանգ:
 Տաշի', ֆարսաշ, տաշի', փշրի' յարաւել.
 հարուածիդ ճակ ֆարին աշ տուր խոհի թեւ:
 Արդ կամարի մը սքրաւաշ
 ֆարը յուշիկ կ'առնի ձեւ.
 Կը կորաւա շեղս մուրճին ճակ
 անոր գոգը յարաւել.
 Ուղղաշափը դիւքակաւ է,
 Մուրճին հրանանգն ինք կուտա.
 որով անկիւնը ձեւ կ'առնի
 հարուածին ճակ անուպա:
 Մուրճին հարուածը տրտի է հանձարի,
 որ կեանք ու խոհ 'ջի տա ֆարի ու ժայռի:
 Մուրթ է պրկումը զաստակին
 որ խառակին մի խոյակ
 կը պատրաստ հուսկ դիւքագին.
 Եւ մոգակաւ հըմայեակ
 է գըլիւրը միշտ ծըրաշան
 որ կը ցանկ գըրաւանգ.
 Ի'նչ գիծ, ի'նչ խորշ, ի'նչ ֆանդակ:
 Տաշի' ֆարսաշ, սիւն ու խոյակ ու կամար.
 Վաղն անոնց ճակ 'ջի կրկնէն ծուկն անհամար.
 Պարոյրներուն մեջ երբ յոյսեր մոլորին՝
 բիւր հոգիներ 'ջի խնկանաւ հոն լըռին,
 եւ հարուածիդ յափովն ու իբր արձագանգ
 պիտի հնչեն բիւր մեղեդի, երգ ու վանկ:

ՀԱՅՈՒՆ ԳԻՐԸ

Կը դեղեւին արքային սուրն ու մականն,
զի թմրած է կորովն թեւին ու թիկան.
Մեղկ, հեղգ, յոյլ, թոյլ իր ողնին տակ աղիւնի՝
գահը դժկամ հեռու, հեռու կը փախչի:
Խոտոր, մոլոր ոտքերուն տակ անյոյսի՝
պատուանդանը կը խըլըրտի, կը սուզի:

Աւագներուն սուրը ժանգած է բոլոր,
Ցեղին արեւմտ զի ներկուած է շեղքն անոր:
Սեպուհին թուրն է գուլ, կտրած՝ իր աշտէն,
կղբօ՛ր գէնքին զարնուած են զի կուշտէն.
Նըրկաբը կը տատամսի խղճահար,
քանզի տէրն իր նմանն կղբայր չի ճանչնար:

Կաթուղիկէին խաչն, յողբողդ, երբուն
խաղ է դարձեր կիրքերուն ու կուռքերուն.
Ոխի հովէն, մախանքի գարշ մուխերէն
քա՛ջ Խաչակիր, խաչ ու տեսիլ ծածկուեր են,
եւ մութին մէջ անտես է քո հովանին.
Անգին հօտըդ, ա՛հ, ո՞ր վիհը կը տանին:

Է՛յ, դու ընտի՛ր, դու պարզասի՛րտ հօտ խեղճուկ,
Ցեղիդ ոգին պահող լանջիդ տակ գեղջուկ,
ոգեւորի՛չը հայ հովտին ու լեռան,
մշակիւն հասկին ու ողկոյզին ու գառան,
որ ջըլպպինդ շարժես մանգաղ թէ դաշոյն,
վարես դըւար թէ երիվար կաշքմբուն,
ո՛վ դու Ցեղին Զանգուա՛ծ տոկուն ու գոհար,
խորհրդաւոր ձեռն արդեօք քե՞զ ալ համար
«Մանէ, Թեկէդ» զըրեց անդարձ, վնոաբար:

*
* *

Բաց Գ՛լ:

Անկո՛ւմ, մի՛ ըշտապեր, առ դադա՛ր:
Ճամբա՛ բացէք, արքա՛, աւա՛գ, նախարա՛ր,
եւ ուսամբարձ տարէք, մական ու վեղա՛ր,
Հացեկացի սա կախարդը անճանաչ
որու զաղտնիքն է շող, գէնքերը ճաճանչ.
Աչերուն մէջ լոյս է կաթեր արեգէ՛ն.
Իր խորշումն է չղի՛ Ցեղին փոթորկէն.
Թաւարձի յօնքն ծխածանէ՛ն՝ յուսատու:
Նա գրիչ մ՛ուկ սուտերնէրէն ալ հատու:

Գրըիչըդ զա՛րկ, Մա՛շթօց, մի հեղ աստղերուն,
եւ նըշոյլներ հնձէ Խոհիդ, փողփողուն.
Զա՛րկ եւ ճակտիդ կընճիւններո՛ւն — խոկմանց գետ,
որ բեղձնաւոր յղանան նշաններ լուսաւէտ.
Ու դըրոշմէ՛, լուսաստեղծէ՛ Հայուն Գի՛ր,
անմահութեամբ թաթխելու Ցեղն վշտակիր:

*
* *

Ա՛լ հիմա, թա՛գ, արքա՛, աւա՛գ ու ասպա՛ր,
երագեղ ձեր քայլերն կըրնաք վիհն իվար.
Նոր Վահագնը զի մատներով լուսայեղց
Բաղդի Աստղէն Անմահութիւն մեզ քաղեց,
եւ շեշտ զրչով ճակատագիրը փոխեց.
Խորհրդաւոր զի ձեռն հրգօր, մոգական,
ջընջելով «Աստ հանգչի»ն դարուց ժայռին վրան՝
քանդակեց «Հայն անմեռ՝ մինչեւ յաւիտեան».
Զարկաւ վէմին, ծորեց անմահ ջուրն, որով
գեռ պիտ՝ տեւենը... ու պիտ՝ թեւենը դարերով:

ՍԱՂՄՈՍ ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ

Սաղմոս ՃԼԷ

Բարելոնի գետերուն քով
 կը նոտէինք. դէպ մեր Սիոն
 կը նայէինք կոտորած հոգւով.
 Ա՛լ լրուեցին երգ ու գեղօն.
 Օրհներգութեանց, սաղմոսներուն
 յաջորդեցին ողբ ու լալիւն:

Դե՛հ, ուռինե՛ր կանաչ-դալար,
 դուք առէք մեր քրնարներն արդ.
 Ո՛վ ինչ ընէ նրւագ ու լար,
 երբ սըրտերը ա՛լ չեն զըւարթ,
 երբ այսպէս հէք, թշուառ, գերի,
 մեր խեղճ Ազգը կը դեգերի:

«Պարեցէք, օ՛ն, երգեցէք, օ՛ն,
 զըւարթօրէն, ինչպէս առաջ
 կ'երգէիք երբ էիք Սիոն.
 Դե՛հ, պարեցէ՛ք, երգեցէ՛ք քաջ»
 գերեզմաններն մեզի ըսին
 ծիծաղելով մեր երեսին:

Տէրոջն անուշ երգերը մենք,
 մէջն այս օտար անսիրտ երկրի,
 ուրախութեամբ ինչպէ՛ս երգենք
 մինչ կը տեսնենք Սիոն գերի.
 Քո կարօտէն, ո՛վ սուրբ Բանան,
 մեր սրտերը կը չըքանան:

(Հին Թղթեր) 1907

ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱՅ

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻՆ

Խրատացուցիր քու անձամ քեզիդ թարթափն ու խարխափ,
 մերթ մէկ կամ միւս մականին հանգէպ յոյսով մը զեղուն.
 մերթ ալ վըհատ՝ անոնցմէ, յուսալըքուած, յաւատար՝
 դարձուցիր քու խոր աչեր տիեզերքի Աստուծուն.
 Յետոյ խռովքով մ'անուղի, անհամբեր ու ոռնաձայն,
 դայն կարծեցիր ընդունայն՝ դաւանեցար նիրվանան:

Հիւա՛նդ բօին խարխափիդ, որոնումիդ, խըռովքիդ.
 Հիւանդը քեզն էր սակայն, չըջապատովն ախտաւոր.
 Անոր հոգւոյն՝ անխարդախ պրիմակ մ'էր լոկ քու հոգիդ.
 Քու մէջդ ա՛ն էր ուխտաւոր, անկըքօն կամ ճգնաւոր,
 եւ թէ, օր մ'ալ, վեղդ է թո՛ղ՝ բողբ մ'եղար դէպ յերկին,
 քեզդ ալ մի օր կըրաւոր մընաց ներքեւ դանակին:

Կախազանիդ ճօճքը դեռ հազիւ դադրած էր՝ ահա
 կեղծ լոյսի մը ծագումէն, կեղծ ճրխանքէն մօռցուեցաւ.
 Ա՛խ, ցեղակից ուղեղն է՞ր աթոռներով կը խաղա,
 ու չի տեսներ չըւանէդ՝ խեղդման կապն իր կենազրաւ.
 «Ազատութիւն չը տեսաւ, ըսին, մեր հէք եղիան»,
 ու հանգարտիկ քընացան փառքի թմբրոտ բարձին վրան:

Անհատ մեռնողդ խենթ չէիր, քեզ խենթ կոչողը խենթ է,
 իր քեզն մեռցնողը խենթ է, ո՛վ եղիա քաղցրունակ.
 Դու նախընթաց մը եղար. կուրցած՝ փառքի հիւ տեսգէ,
 «Ինտելիգենտ»ները մեր չառի՛ն քեզմէ օրինակ.
 Թոկովդ իրենց ու քեզին աչն ու աչեր կապեցին,
 ու ձեռնածալ մընացին դահլիճի եզերքին:

Ռ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻՆ

Աւարեցին և քեզ ալ. «Ազատութեան չը հասաւ»
բսին, զիրենք կարծելով բախտաւոր ու երջանիկ,
Ա՛խ, եթէ ողջ ըլլայիր, պիտ' կրնայիր դու հարկաւ
Գեղեցիկով, Բարիով, ճշմարիտով՝ հանդարտիկ
ցրուել խարկանքը դիրքի, փառքի, շահի, բըսակի,
Վսեմով վանել թմբիրը աղդու խօսքով շեշտակի,
ազատել ազգն Աղէտէն, ուղղել քայլերն շեղովի,
չիլ հոգիներն բուժելով կրթչի ձայնով կորովի:

Ա՛խ, շատ ուշ պիտ' գիտնայինք մենք՝ ապրողներքս, մի օր,
թէ, իսկապէս, մեռնո՞ղն էր երջանիկ ու բախտաւոր:

Մ. ԽՐԻՄԵԱՆԻՆ

Վասպուրական արծիւի սաւառնեցար թեւերով՝
պարզ համեստուկ խրճիթէն՝ վեղար, Վարազ, իննակեան,
պատրիարքի մինչ աթոռն, աքսորէդ ալ Վեհարան,
եղար «Հայրիկ»ը Հայուն, հոգիդ համակ սէր, գորով:

Սակայն վերելքդ հիւսուեցաւ տառապանքով՝ հոգեկան.
Բախտին անձա՛հ հեղնանքով՝ ողջ յոյսերդը երկնածին
փետրտեցին, ու փոխան՝ քեզ բարձրը դիրք ցուցուցին,
Բայց, ա՛հ, ի՞նչ են դա՛հ ու գա՛նձ, արքունի թագ ու մական,
երբ ազնիւ սիրտը կուլա իր հատորներն անօճախ.
Յայնժամ գիրքը կնճիռք է, և վեհարանը՝ գեհեան,
Թագը թալուկ կը դառնա, և մականը՝ օձ կիզան,
դահը կ'ըլլա գահավէժ, և հովիւը՝ դիաթագ:

Հարուածներն որ կրեցիր անձիդ չէին այլ հոգւոյդ.
անոնք եկան թէ «Հայ»էն, թէ Համիրտէն, թէ Ռուսէն.
ամէն մէկը անոնցմէ՝ տարաւ մաս մը քո յոյսէն.
Լեցուեցաւ կեանքդ ամբողջ «Գոյժ»ով, փուշով կոյտ ի կոյտ:

* * *

Բայց երեքդ ալ երջանիկ էք, քանի որ չը տեսաք
ինն հարիւր ութն յուլիսի «Ազատութեան» խաղը կեղծ,
որ նախ Հայ Միտքը անուշ մեղկ թմբիրով մը թօլեց,
վերջն ալ Զանգուածը տարաւ կորուստի վիհն անյատակ:

Ձեզ թաղեցին, սրգացին պանծացուցին ազգովին,
մինչդեռ իրենք չունեցան տապանի խորշ մը, կամ խաչ.
Էւ աղէտքի օրերում, տանջանքներում աղեխաղը,
Յախանձեցան ձեր մահուան, հաղար երնեկ ձեզ տըլն:

Մ. ՕՐՄԱՆԵԱՆԻՆ

Այլ վաստոյնը փղի վիճակեցաւ, Օրմանեան,
փե՛ղ, որ եղար հովակն ազգին՝ դժբախտ սեւ օրին,
գայն անվրձանց անցուցիտ միւս կողմն արևոտ խոր ծորին.
ո՛յ վարձկանի, այլ հովիւի կրեւով սիրտ մառնական.
փե՛ղ օր եղար Դանիէյը գութն ինկած հե՛ք Հայուն,
մոգեցիր կրպիւր վագրիկ, խիցիտ գայլէն անգամ գութ,
սոճան հերոս չը դարձար, այլ իրապէս ազգօգուտ.
Անդորրեցան վայրագներն հոգւոյդ ուժէն հըմայուն:

Ձը խրեցիր սոճան ծափ, սոճան դափնի ջուղեցիր,
հայախառն ուժերէն երես չառիր վաստէն:
Փառնջոյ արտփ ու զըրջովոյ կանկեցիր հովերէն,
ճըլխուկով ինդճ հօսիդ ամբողջ հոգւովդ երկնամիր:

Դու, որ քարի հովիւի պէս արածեցիր խընամոտ՝
այն գառները զոր Ռեհն յանձնեց ֆու վեհ դասակին,
սնունց վրդին չը հեճար, այլ հովեցիր կարգիկ,
երբ կ'ոռնային վոհմակներն կ'ուս ամենի, կ'ըլս մօտ:

Ու եկաւ օր մ'երբ, ահա, անակընկալ շոյս շողաց՝
հոյակուեցաւ «Հիւրիյէք» գոռ շրոխդով մեծամեծ,
արտասահմանը մըրի սին հոսնունէ՛ր մեզ փըսիեց,
պոռոտսիօս հոսամբ մը հայուն կեանքէն ներս սողաց:

«Ազատութեան գոհ ե պիտի» ախորժակով մը վայրագ
ըսին, ու փեղ վար առին, նախանձելով մականիդ.
Կրէն կուտցած հոգիով, «յոգունց»ներով կարճամիտ՝
խրեցին Հօջը մեղքիդ՝ Հովիւի Աջեդ երկնառափ:

Այդ անպաստիւստաւ մեծիւսիկները վայրուն,
որ, ազգապահ թընազոյր ունեցաւ փոխարէն,
փառքի, դիրքի, պարծանքի կիրքն ունեին անօրէն,
օժտւած՝ միտքով-արուեստով, քայց ոչ երբեք ԻՄԱՍՏՈՒՆ,

Անհնաւան այդ սրտեր, անհաւազաւ այդ մեղքեր,
լըհասկըցան խօսքդ հըզօր, գործքդ ու ջրոնքդ ե՛ւս հըզօր,
Հաօին Հայուն կեցած ոսն ապուշ կայնով կամակոր.
Իսկ երբ օր մը հասկըցան՝ կացինը մե՛նք էր փոխեր...

Թեքեւսոյիկ այդ մարդիկ, այդ ասպեհները բառի՝
լը մանցան խորը Մահուան Զորին որ Հայն անցուցիւ.
Ո՛յ ալ Հովելիդ ողջախոն մօթին ալկերն երկնամիր.
Եւ յոխորս ու վառոցի, կրթնած՝ օսա՛ր սրտոյ,
իրենց զագիր ոտներով, ճղմիւ խելով շրնական,
ախացեցին քեզ ի վար, գոհարդ ի ցեխ մըջեցին,
մանկըտեցին վեհ դեմքով, զի եղունգըդ կ՛արծեին,
եւ ճըլին վարմէրդ լոկ բուխ. որ ինքնին ցեխ էր սակայն:

Ա՛յս պիտ ըլլար քու վարմէր... Այո՛, քեզ պէս վեհ անմէր
վարմի համար լեւ գործեր, Ազգի՛ համար կը գործեն.
Իսկ թէ պահ մը դառնացած արտաւանցիւ քու արեւն՝
զի անկումիդ մէջ Հօթի՛դ ըսպանդն էիր ըզգացեր...:

Երեսն կրէ՛ց վրսեմ Զոհ՝ առանձնացար կարելով.
Ըսպասելով գերագոյն արդարութեան մը ժամուն՝
գոհար հոգիդ զահագուրկ՝ նոր խոշանցով մը անհուն
մօթի կոթող կեռեց նոր, առանձնեհ-մանկե վե՛ր...:

Երկասեցին Ազգը հասկ, զոր իրե՛նք պիտ՝ կըրէին,
Վերագրեցին ամեն փառք՝ իրենց, սրխալն՝ ուրիշին.
Իսկ ծածանում՝ փոյր ըրին միա՛յն իրենց փուն կաշին.
մինչե՛ւ դարձան շէն տուներն մեր՝ աւերակ շիրաւային:

Իրենց խօսքը պաշտամ էր, շնչերն՝ ազգու, գեղանի.
Իրենց բառը փառ դարձաւ, հրաւա՛ն՝ իրենց կիտին ու կամք.
ձառը պոռոտ յանկերգ մ՛էր. «Սասուն, Բաւեն, հայդուկ, Բանկ»,
մինչե՛ւ ըրին հայրենի հողը ծով մ՛հայ արիւնքի:

Մօթի վիհն ու գահավիժն իսկ չըկցան, ա՛խ, օեսնիշ,
Զի ինքզինքնին հեռաւան երեւցնելով կեղծօրեն,
փառամոյի՛ դիտակով չափեցին երկինքներն,
Ազգն իրենց հեռ քաշելով յանկարծ անդունդը անեց:

Ու երբ հասաւ ժամը սեւ, ա՛յ անոնք որ արոնով,
դիտով, փառով ոսկիով գրնած էին Հայուն Միտ,
անեցին փող ժպտի, դուրս հանեցին մանկ, ժանի,
ու զըզեցին մեր Յեղը, շնակն կիտով մ՛անխըռով:

Սուրով, սրենով, կացինով չարեցին ծառը Յեղին.
ժողիկները՝ ցեխին մէջ, ծերեւները՝ հովերուն,
միւշ, բուն, արմատն ալ խարոյկը անեցին բորբոխուն:
Աւա՛ր, ինչո՞ւ հրեշտակներն հրեշտակներն դեմ թողին:

Տեսա՛ր անկումը անոնց որ, անխոհեմ ու անասն,
քու անարդար անկումըդ սարած էին վառոցի.
Հովելի սրտիդ, այլ, չանցաւ վրեժի շունչ միակ մասնակի.
«Տէ՛ր, ըսիր, ես այսպիսի արդարութիւն չե՛մ խնդրած:»

Դուն ալ, Յեղիդ բախակից, ասոր գացիր բռնավար,
մինչ մեռնողները իտք ազատեցան մշտապէս.
Եւ անցնելով ոսկրածածկ անապատն ու գահավիժ,
հոգւոց ըսիր հոգիիդ՝ հայ դիտուն անհամար:

Ու լայնարձակ շիրիւր Հօթիդ՝ սրտիդ մէջ առած,
երբ ա՛յ դարձար դու, մի օր, Գողգոթաեդ ահաւոր,
լը տկացիր մեծ քացին՝ սրտիդ շիրիւն, իրաւ որ.
այլոց վրեժն մարեցար, ե՛ս դարձուցած ալկըդ քաց:

Հանգչե՛, «հայ»՝ հարուածեալ, հանգչե՛, Հայուն վշակիր,
որ մինչեւ ծուծդ ընկնի դառն քաժակը Հայուն.
Արեւոս խաբկանքը անցաւ մինչեւ հոգւոյդ ալկերուն.
Բեզմէ դժբախտ ուրիշ մ՛ալ օեսա՞ն երկինք ու երկիր.
Զի մարմնին վերն ի՞նչ է որ հոգիիդ խոր խոցին քով:
Հանգչե՛. սարը կը չափեն իր քարձունքին մերկիւով...:

ՄԵՐ ԱՂԻՏԻՆ .—

ԴԻԱԹԱՂԻՆ ԱՆԷԾՔԸ

Այն սահմակիչ, փռչաքաղիչ տնի-մտնի օրերուն՝
պատահական մի բլրի վերան, կամ դադը ձորին,
կածանին քով, առապարի մէկ խորշում,
հեղեղատի մը ծոցը
սա չորնալիք ձեռներով եւ չորս մնուել թաղեցի
գեղամ թիի մը ծայրով, դժբախտ մատով-կոշակով,
անյայտ գուղձի մը ներքեւ...
սա կուրնալիք աչերով՝ ծըւէն մ'երկինք վնասելով
մաշթ արնագոյն մշուշներուն ընդմէջէն:

Թաղումներն այն՝ ծէսով չէին,
ոչ ալ գտնդով, մոմով, խուսկով:
Սակայն հոգիս դեռ եւ գտնոնք կը մահերգէ
մինչեւ հիմա, մինչեւ մահ.
եւ թերեւ չանկէ վերջն ալ...

Ես չորս մնուել թաղեցի,
ամէն մէկին հետ, սակայն, բիւր անգամներ եւ մեռաւ...
Անյայտ գուղձի քնիչատակ ներքեւը
եւ չորս մնուել թաղեցի, բայց քանի՜ բիւր հոգեոյս մէջ...
Եւ ըզգացի թէ թաղելէն չա՛տ դիւրին էր թաղուելը...

Ու գայրացա եւ իմ դէմ,
որ այս սպանդն արգիւղ հըզօր ըսողուկ մը չեղաւ
գոհացնելու արդար յայտնին անմեղներուն,
որ աղերսող աչերով ու թախանձող աղօթքով
պատասխանի եւ Որէի մը յայտնումին սպասեցին,
անշուշտ ցարդ ալ անհունին մէջ թախառելու,
առանց թառի-զաղարի...

Ու գայրացա եւ իմ դէմ
որ փոխանակ ամենազօր աստուծոյ՝
եղա խեղճուկ դիտթաղ,
չորս մտններ՝ չորս ճաճանչներ թաղելու...

★
★

Առաջինը մի այր էր, գեղջուկ խեղճուկ հոգեւատով:
Քաղց, ախտ ու խոցն էին որ ըզգեսնեցին զայն անշուշտ.
Թուխ ու կրմախ գէմքին վրա
արդար քիրտի եւ յարատեւ աշխատանքի
պրկումներն ու տկոսները կը տիրէին.
Կործեա՛ ջրդուտ ըսողուկն իր, թէ եւ անշարժ ու մեռած,
դեռ աշխատանք կ'երազէր...

Ո՛վ մարդկութիւն, անոր հետ
Արդար վատասկդ էր որ մեռաւ-թաղուեցաւ...

Երկրորդը մի կին էր.
Վիշտէն քաղցէն նիհարցած՝
իր մահատիպ ու դալկոտար մարմնին վրա
դեռ կ'սպասէր ու կը հետար հայուհիի համեստանքը,
նաեւ գորովը մօրկան...
Ինք, որ տաճա՛ր ըրած էր մի առն,
սիրտն ալ՝ սուրբ բազին,
հիմակ այսպէս միամիտակ, հեռո՛ւ՝ այրէն ու գուղէն,
առանց լացող մ'ունենալու իր վերան
հեղեղատի մը խորշը անոք ինկած մեռած էր
հարցապնդող աչերով...

Ո՛վ մարդկութիւն, Մայրութիւնըդ թաղեցի...

Ու երրորդը մի աղջնակ էր տառնամեա,
հաւանաբար Երեւաի դաշտ ու լեռնէն մի ծաղիկ.
Ճիւղանե՛ր զայն քաշած էին մօր ձեռքէն,
եւ զազանի պէս խոշտանգած՝ այդ հրեշտակը տառնամեա,
որ այդպէսով քաւած էր իր մեղքն երկիր իջնելուն...

Ինչո՛ւ, ինչո՛ւ տեսա եւ սա կուրնալիք աչերովս
իր մարմինն այդ վիճակով...
մահուան մէջ իսկ նըւիրական իր գեղը
կը յամենար մարմնին վերան կաթի-վարդի գոյներով,
Աստուածածնի մը վայել...

Աստուած, Աստուած,
այս ի՛նչպիտի խղճմտանք ես արտօնած...
հրեշտակներն ալ այս բախտին...:

Ո՛վ բընութեան զազաններ,
ինձ ներեցէք որ ձեզ գաղան կը կոչեմ.
արդարացե՛ք, չքմեղացե՛ք ու սրբացե՛ք.
քանզի մարդիկ գաղան դարձեր են ձեզմէ՛ իսկ աւելի...

Աշխարհ, աշխարհ, կուսութիւնըդ թաղեցի...

Իսկ չորրորդը մի վեցամեա տղեկ էր:
Մայրը անշուշտ՝ անհանգրուան ճամբաներու եղերքն
արդէն մեռած էր.
և կամ ցամքած ու վհատած աչքերով,
քաղցէն-ախտէն մեռած հատորն իր սրտին՝
ճամբուն քովիկն ի ցոյց դրաւ Յիսուսին ու Ալլաին...

Ով մարդկութիւն, Մանկութիւնըդ թաղեցի...

*
**

Այսպէս ուրեմն՝
աղօթքի տեղ հոգի՛ս կերտն վառելով,
ու միւս կողմէն անոր բոցէն դառն անէծքով խուլ
մըրրիկներ հոսելով,
ես չորս մեռել թաղեցի...

Եւ ի՛նչ մնաց հողէն դուրս,
երբ թաղեցի Մարդկութեան Աշխատանքն ու Մայրու-
թիւն, կուսութիւնն ու Մանկութիւն,
անոր մըրո՛ւրը միայն, գարշ ու զաղիր մի ճիւղալ...

Ուստի դարձե՛ք, ե՛տ եկէք,
ո՛վ իմ թաղած նըւիրական մեռելներ.
ո՛հ, խղճացե՛ք Մարդկութեան,
սիրան իր թափուր մի՛ թողուք:
Մե՛ղք, մե՛ղք է որ ձեր շունչին հետ
մարդուն բոլոր լաւն ու Բարին կորչին անհետ:

Եւ, վերջապէս, եթէ մեկնիք այսպէս սնդարձ,
ձեզ սղբալու համար ոչի՛նչ կա բաւական...
սովկէանն արցունք եթէ դառնա՛ դեռ չի բուեր.
ստաղերը թէ կերո՛ն լինին՝ դեռ չեն բուեր.
թէ սղջ երկինքն ըլլա չիրի՛մ՝ դեռ չի բուեր.
անհաւեր թէ հառա՛չ լինի՛ դեռ չի բուեր...
Ձեզ սղբալու համար ոչի՛նչ կա բաւական,
եւ սղջերուն սուգի պարտքը ին՛ստ ծանրը է...:

Ուստի եկէ՛ք, ե՛տ եկէք, նըւիրական մեռելներ.
մի՛ թողուք մեզ յաւերժապէս սուգ ու սղբի պարտաւոր,
ու մարդկութեան հոգին՝ ընդմիջա լամայի՛...:

Եկէ՛ք, եկէ՛ք, ե՛տ եկէք,
ու մարդկութիւնը նորէ՛ն թող ունենայ ձեզ իր մէջ,
ձե՛ղ, Մա՛նկութիւն, կուսութիւն, Աշխատող Ձե՛ռք,
Մա՛յրութիւն:

—Գե՛տին, տուր ե՛տ չորս ճաճանչները զոր ես
գոված ձեռքով հողեցի.
Ես չե՛մ ուզեր յաւերժապէ՛ս թաղել զանոնք:

Մահկանները անմահութեան կը հեւան,
եւ անմահներն ալ մահուան.
Երկու փիւնիկ իրարու պոչ ի բերան,
կը թաւալին յաւիտեան:

ԱՆԾԱՆՕԹ ՇԻՐԻՄ

Փութիկոս քայլով ես կ'անցնիմ տապաններուն քովերէն,
որ սրնապարծ կը խրոխտուն Մահուան արտին մէջ անդամ,
եւ տեսնելով քեզ, մոռցուած անգի'ր շիրիմ, հեզօրէն
հոգւոյս խորէն խոր պաշտանք մատուցանել քեզ կուգամ:

Միւսներն ի դու'ր կը ցըցեն իրենց ճակատը գոռոզ,
տարիներն ու տարիներն կանդուն մնալու պարծանքով:
Ու կը մոռնան ժամանակն որ քանդումով մը անխօս՝
յեղակարծ կամ յուշիկ պիտ' փշրէ գիրենք ոտքին քով:

Անոնք ալ հուսկ պիտ' ընկնին, պիտի դառնան աւերակ,
քեզի նման մոռացուած, անյիշատակ ու անգիր:
Եւ դարերն իսկ ի'նչ են որ...— Սոսկ Անհունէն մի կայլակի,
զոր պատրանքով մեծ կ'զգանք: Բայց որմէ ընաւ չենք յագիր:

Յիմա'ր՝ մարդն որ իր մի ձեռք սրտին զարկով կը չափէ
ժամանակը որ չ'ուզէր ո'չ ուղենիշ ո'չ կոթող:
Աստղերն մոխիր կը թափէ, արփին վայրկեա'ն մը տապ է,
Մարդիկ, Դիք իսկ ոտքին տակ եռօրեա սունկ են լացող:

Մոռցուած շիրիմ, աշխարհքին մանրանդկարն ես դարձեր.
ժամանակի բազինն ես ուր խաւարն է Մոռացո'նք.
Կեանքը առկայծ կերոն մ'է վրբադ, փառքն ալ իր ճենճեր,
եւ մարմնուն լոյսն է Յոյսը որ կ'երազէ մի Զարթօնք:

Մոռցուած շիրիմ, արդեւ ալ (թերեւ մոռցուած մի աստուած)
անտես ըրած՝ դամբաններն քանդակազարդ, պերճակերտ,
ահա անգիր փռիւիգ առջեւ, անցորդ քուրմ՝ նստած,
հոգւոյս էն խոր պաշտանքի շիթով կ'օծեմ քու հոգեւոր:

Մոռացոնք մ'է և Մարդն որ փրօմեթի հուրն է մոռցեր,
եւ Անհունը որ անդարձ մոռցեր է իր Պարագիծ,
եւ ժամանակն որ շատո'նց իր Բսկիզըն է կորուսեր,
եւ Աստուած որ չի ճանչեր ա'լ իր Նկարին դիմագիծ:

ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՄԱՆԸ

Ունէի պարզ մի որրան,
շինուած՝ մեր մորչ ուռիէն.

Անոր ճօճքերն իմ մօրկան
աղօթքները չափեր են:

Այլ սեւ օր մը ծրխաշունչ
սն խանձեցաւ հրրակէզ,
եւ երգ, օրօր ու մրմունջ
ա'լ լըռեցին մշտապէս:

Յարդ զայն ես շա'տ եմ փնտռեր,
այդ օրրանըս, մանկօրէն.
Եւ Հայրենիք մ'եմ գըտեր
իր խանձ մոխրին հետքերէն:

Տուն մ'ունէի ես խոնարհ,
իր բաքախուն բուխերկով.
Հոն սէր դէմքեր ինձ համար
հիւսեր են ժպիտ, սէր, գորով.
Այլ հրդեհ մը զայն լափեց,
լիզեց իր որմն ու քիւեր.
Թռչիկ, բազեղ որմնայեց՝
մեռան, թրուան կարեկէր:

Իմ տունն ես շատ փնտռեր եմ,
բակը, կըտուր. լուսամուտ.
Բայց կը հանէ իր խանձ սեմ
լայն Աշխա'րհ մը մուր ու մութ:

Ա'հ, ուռիէն ես քանի՜
պարզուկ քննար եմ կախած,
թէ՛ մանկան թէ՛ պարմանի,
այն ոստերէն կիսախանձ
որ ա'լ չունին հովանի:

Իր շուքին տակ ա'լ չըկան
քոյրիկ, գառնուկ ու ճեղուկ.
Երգ ու ճըխանք դադրեցան՝
ողի'ք կուլան հոն հեղձուկ:

Իր ճիւղերուն սեւ ծայրին՝
արդ նո'ր քընարն եմ գրտեր
մեծ Յաւին, որով կ'այրին
Համաշխարհի' խուռն մարդեր:

*
* *

Բարի մարդիկ «կա', ըսին,
Արդարութիւն դեռ անմեռ:»
Եւ ես, քնարս իմ ուսին,
որու գուժկան թաց լարերն
առի բուին հագագէն,
եւ նահատակ հայ մանկան
փեռեկտրած ընդերքէն,
կը թափառիմ անկայան՝
հողրանքներէն մինչ ոստան,
գմբէթներէն մինչ գրուին,
շրքեղ դարպաս, վեհ ատեան,
մատուռ, կածան, քառուղի,
Արդարութեան ի խնդիր,
որ չ'երեւիր, չ'երեւիր:

Բեմին վըրայ մի պարծուկ
արուեստակեալ էր պատկեր,
որով հռետորն իր ծածուկ
միտումները կը ծածկէր:
«Մատեանի'ն մէջ կա» ըսին՝
տապանազրի էր նըման,
զոր սո'սկ մահուան մունջ փոսի'ն

Քը շրոտցինն խի'ստ աժան:
Հեղձ հծծիւն մը լըսեցի,
ողևվարի յետին վանկ,
որ կը մարէր մեկուսի.
«՛չ կանչ, եւ ո'չ արծագանգ:
Տեսա դաժան սիրտ մարդուն
որ իր մէջ էր վանդակեր
Արդարութիւն զերդ թռչուն,
որ ա'լ սառած դիակ էր:
Ու կ'սպասեմ անհամբեր,
— Զու՞ր կ'սպասեմ ծարաւի—
որ նա յառնէ կորովի,
հետն ալ՝ մարդուն խիղճն ու սէր,
ու տընակըս քանդաւեր:
Եւ կը հարցնեմ իւրովի.
«Երբ անմահներն են մեռեր
այսպէս անդա՛րծ յաւետեան,
չըլլա՞ թէ Ֆարգն յարութեան
ծերն է հիմակ, է'յ Տարրեր:»

ՈՒՂԵԴԱՐՁ

Էռեթեանըս էն խորին
խորխորատին մէջը զոր
փորեր էր ծաւը հըզօր
հոն յանձնելու զայն հողին՝
թողեցի Մահը այսօր:
Եւ իր վըրան կուտեցի
բոլոր յոյսերս փըլտաւ,
բոլոր թախիժս անյատակ,
ու լըքումներս կանացի:

Թող փրտի՝ մահն անոնց տակ
ա՛յլ յարուլթեան անատակ։

Այսօր հոգւոյս մէջը դուրս
դարձուցեր եմ՝ մաքրելու,
եւ իր խորքերն ահարկու
գազաթ եղան վեհ ու կոյս,
ուր՝ ես կանգնած՝ խնկարկու
զեփեռն ու չող կուտամ կուլ,
եւ ջերմ լոյսի մը միջեւ
իբրեւ պարման մը թեթեւ
լող կը զարնեմ ես անդուլ,
ծիծղուն արծիւք իմ ներքեւ։

Իր յոյլ ժայռերն սեռմամբ՝
բիւրեղ դառեր են դոհար.
Թարախն հոգւոյս վիրահար,
անոնց միջեւ արդ քամուած
եղեր յըստակ ջուր, նեկտար։

Ըմպել եկէք դուք անկէ
տառապեալներ դուք յուսառ,
մահաբաղձներ դուք վըհառ,
ջինջ ակէ ջուրն սուտակէ.
Ու պիտ ուզէք անընդհատ
ծարւիլ, ըմպել լիառատ։

Այդ ջուրն՝ հոգիս, չողն ալ զինք
կը լըւա յար թափանցուն,
բիւր թոյրերով ակաղձուն.
Ու կապելով ինձ երկինք՝
ծիածանով մ'իմ հոգուն
կ'իջնէ խորերն ու բարձունք։

Այսօր անդունդը հոգւոյս
դարձեր է մի Արարատ.

Դագաթին վրայ անարտա
շուշաններ կան լուսաբոյս.
Իր օդին մէջ՝ բիւր սուտ
թիթեռն ասողեր, բոյր ու ցոյց։

Այսօր հոգւոյս վիհերուն
խորքը խըցեր եմ այլևս
յաղթանակով լուսերես.
Եւ թէ դեռ կան ոչ-լեցուն՝
այդ՝ որպէսդ խորապէս
արձագանգ տան նոր երգիս։

ՆՈՐ ՍԱՂՄՈՍ ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ

Նոր Բաբելոնի գետերուն քով,
ոստաններու ծուխին տակ,
կը տաղնապինք դեռ ստոմանքով.
ո՛վ հայրենի յիշատակ։

Եւ օտարներն, ծանծաղօրէն
արդիսութեամբ մեղաւոր,
բերկրելու համար կ'ուզեն
մեր երգերէ՛ն վիրաւոր։

Մեր հին երգերը չենք երգեր.
Մենք մուրիկ չենք ո՛վ օտար.
Իրաւ՝ թախծոտ են մեր երգեր
բոյց ձեր սաջեւ մէնք չենք լար։
Իսկ ունինք նո՛ր երգ հոգեթով
որ անցեալի երգը չէ.

Անոր խաղը կուռ հաւատով՝
ապրողայէն կը հնչէ։

Դէ՛հ, ուռիներ կանաչ-դալար,
եղէ՛դ, տալի՛րք դուք բոլոր,
դարձէք արդ մեզ սըրինգ ու լար՝
զարթել աշխարհը մոլոր։

Պանդու՛ր խոտ եղբայր սեւ օրերուս,
անցեալը ո՛ւր է՛ մէկունս:

Ապագայի՛ն տիրանալու
հոգիդ չըլլա՛ թող նըկուս:

Ե՛կ, մեր Նոր Երգը տիրական
երգնք մեզմ՛ բայց կորովի:

Թափանց չեչտէն, վաղ-սմտողոն,
աշխարհն, հաւտա՛, կը փոխուի:

ԼԵՄԱՆԻՆ

Ես բընաւեր, վստանդի, քափառիկ՝

Արեւելիս մինչ շիւսիս,
իջեւանիչ եկա ափիդ մի սլահիկ,
յոյսիս մախաղը ուսիս:

Զի ինձ ըսին քե՛սու ափերն են նըման
Բընաշխարհիս սար-ձորին,
ներ արդ ագռաւ, չագալ ու քու կուգան ման,
մեղրն ու կաթ գուր կը ծոթին:

Եւ կանգ կ'առնեմ մինչ մի վայրկեան վաղանցուն
ես յոգնարեկ, դուշաւենի՝
սնչափնիչ վշտիս քող որ մի արցուն՛նք
խորասուզուի խորհիդ մէջ:

Հոն, չե՞ս հաւատ, ես կը կազմեմ մարգարիտ,
ե՛յ դու հաշուող հիւրընկալ.
Մի՛ դժկամակ ծանածըներ գորշ ալիդ
ներ կ'ուզեմ պահ մը խոկալ:

Զիս մի կարծեր դասարկապտոս մի գնչու,
որ օրօրոց իսկ չունի,
կամ վատգի մի մուրացիկ օտաւաչու,
սպորող նըման՝ բըռնունի:

Իսկծաղ ալիդ ինձի քերեւ չընայի՛.
Ջրեղ աւելի ես գորշ չե՛մ.
Աղիտալի երեւ նմիմ մի քերի՛
ան ալ իմ քախտն է դժխեմ,

Որ մի օր շինդ եր, բայց չոչերն ոսկեպաշտ,
Պիղատոսներն քուրթագունկ
մեր կողմերուն՝ յայտնի-զայտնի ըրին յաշտ
բագիններուն սեւ, ծածուկ.....

Իսկ արդ կուգան հայնիիդ մէջ հյու
արդարութիւն մը կեղծել.
զիտար՝ լա՛ւ եւս, զիտեմք՝ երբե՛ք մանչելու,
խղճներուն խայրը խեղճել:

Ես ալ, ահա, աչս՝ ափունքիդ հողանի,
կը չափեմ այն վիճն հսկա
որ կա տու եւ Ծովհիմ(*) միջեւ հայրենի
եւ որ խորհիդ օսար կա:

*

*

Մեր ծովակը ներիշ չի՛ն եր,
սոսկ եղեմքն արժանի.
երբե՛ք նըման մը չեմ մանչելու,
միայն կամարը երկնի:

Տարօտ ես դու. ամպ ու մշուշ
հորիզոնիդ կը շողան.
Անո՛ր վերել՝ արեւ ու յոյս
ջինջ քափանցիկ կը շողան:

Գու ջուր-երկին գորշ են, կապար.
Շա՛տ քան չունին հոգեթով.
Մինչ ես ներկուս՝ ծ՝ խորհերն ի վար,
վշտիս ալ խոր կապոյտով:

Ափերուդ վրայ Շիյոն հըպարտ
եւ արուեստին շուքը կան.

(*) Խարբերդի կէօլճիւքը, Տաւրոսի լեռանց մէջ.
Հուրջ երկու դար առաջ ջուրը տակաւ բարձրանա-
լով հին գիւղը ծածկած է, և միայն բլրի մը գա-
զաթի Ս. Նշան եկեղեցին է որ իբր աւերակ կղզեակ
մը կը ծաւ ջուրէն դուրս: Վարդապետի և Առա-
նածածնա տօնին՝ ուխտի և գիւղերէն վայր կը
ծառայէր: Սրուանձտեանց վարդապետ այցելած
ու երգած է զայն:

Անդ՝ վայրի գեղ, պարզաբն հանդարտ,
աղքատվայր Սուրբ Իրշան:

Գու՝ մօտ ոսկի հորթն ու խրատիս
կ'երկրաբանդն ալմափառ:

Հոն ուխտաւորն ճօնէր ուրախ
Աստուածածին, վարդաւառ:

Կուսաս, սակայն նախ կ'ընդունի՝ս
Ռօնի չըրհր կոհակ:

Իս ինկնարուիս քափի Տիդրիս:

Մ'եր ծովա՝կը..... մի ծով ալ:

Դու՝ սեփեռն՝ ունիս, Լեւան,
աւ՝ աւետակ քաղաւորաշ:

Դու՝ մի կոյրի յօկի նըման,

նա՝ խոր վնիս ալ մեղոր:

Թորոսահաւն հոն ալիսին՝

ծուկի, իսկ ալմապիշ՝

խորհն, հոն զօնի նոր նոր երկին,

— նախ՝ սակայն ալն ու կապիւն:

Հոս՝ առկու զնի, հոն՝ իսկի ճանչ:

Անդ՝ նահասակ, հոս՝ չորչիկ:

Հոն՝ լուսերգակ քերթողին կանչ,

հոս՝ պար, խնծիդ, վայելի, շիֆ:

* *

Ես՝ ճարագիր, անմիտիքար մի անքոյն,

— իսկ հասկընար, Լեւան. զիս, —

չըւար խոյով կը հեռանաւ, ծանաղոյն

Յոյսիս դիւ՝ կը ուսիս:

Այս, ես կ'ուզեմ դիմել վըմիս մեր ծովին,
հին փրկաւոր շինել:

Հոն քող «Զարթի՛ս» հեզկ, երգի իմ հեզին,

հին փառքի նոր նուագներ:

Իսկ թէ վաղ է դեռ լուսն ծագն առեփան՝
քորոսահաւ կը դառնամ,

մութին մեջ իր լուսին նըշան մ'յարութեան

գեղ ալմառն կը ծոյն:

Կամ կը քաղուիմ ծառի գոգը ծովակին,

ալմառն ուղիւս երկնից սեւ,
եւ սեւեռած ծօր կապոյտն ալ անդիմ:

Եւ յարութեան մը կ'սպասեմ

յաւառ յոյսով մը վրեժ:

ու պիտի հոգնով կ'սպասեմ,

անհուն, անհուն կ'սպասեմ...:

* *

Դիւ՝ կն Յոյսիս, ինչ լիւն ննեմ քորհնուն,
եւ կամ ինքիս Լեւանին:

Մ'արգարիսը ես լիւն ճոցիս խոգեմուն

որ զան կամ յնի կը քաղմիւն:

Բեզ լիւն փոխել իրարախի հետ կամ ոսկոյն,
ալմառն հետ սխալիւք:

Զու՝ կը յաւան օտար քովիս փորձարկու

փոխարկելի ինչ գրիս:

Ես անհեղեղ ոգի պիտի ինչ փրկեմ.

պատկեր, մեւ յե՝, Որհին:

Ես լուսեղ կնքս հոգի ախի եւ շինեմ,

— չընդհիւ մը մեծ է-ին:

Ըստանալից մահրդ ինքին կը փոխեմ

կաղաւթի ու ալմառնով:

Կը հսկեմ ինչ, կը խոցեմ կրփիլ դժիւն

իւն արդարի զաղոյնով:

Բեզի կուսում եօթերորդ խորհն հոգիիս,

յոյզերուս իսկըր փարսում:

Արեւնէս հոյզ կը շարժեմ ինչ որ ալիս:

Ես յարութեան ինչ կուսում:

* *

Ես յուսահար՝ հրածեղ կուսում ինչ, Լեւան,
Դու արժան լիս մարգըրտի:

Այլ սեղ, ա՛յլ ծամ վիրաւոր յոյս անկրման

նորեւ կեանքի գա պիտի:

Եւ իր առոյգ մի Սխեռն ըստանալու՝

պիտի զննեմ ոչ թէ յոյ

իր ծրիւղը. քորոսիլը նըւաղիւն,

այլ ունաւորումն ալ առի:

Պիօ՝ ընծիւղի, պիօի մեծեա իմ օոցիս,
արմառ՝ խոր, ճիւղն՝ հեռուն,
իւր գազարը՝ արգար շանքին խոհակից,
ծաղիկները՝ աստղերուն:

Ահա ա՛յսպէս հրաժեշտ կուտամ քեզ, Լեւան.
Դու արժան չե՛ս մարգըրօի.

Ա՛յլ օեղ, ա՛յլ ժամ վիրաւոր յոյսս անեման
ճորհն կեանքի գա պիօի:

1923

ԱՄԱՐԸ

Ծովափին ու ծովուն խարակէ ու ջուրէ բար-
ձունքներուն գոհողն ես դուն: Ունենալով տակ. ան-
դունդը թալուկ չ'ազդեր քեզի, ոչ ալ մարդին կոտ-
ղուցքը՝ վախ: Թալուկը... տարրերուն՝ բաժինը չէ՞
այդ:

Ամենի փոթորկին մոլուցքին մէջ, թեւերդ կը
թափահարես յաղթական դրօշի պէս, խորխուսկու-
ղինովի պէս տատանող մեր նաւը: Քամին կը սուլէ,
մերթ իւր դժոխային բոլոր թափովը, նոր հարուած
մը տալու նաւակողին, մէկ կողմէն նաւակուլ կլտի-
ները բանալով վիհերուն, և միւս կողմը սարսա-
լից հակադրութիւնները ձեւացնելով լեռնակուտակ
կոհակներու կատարներուն, պատրաստ՝ մեր վրայ
փլչելու, և անդունդին մէջ ծածկելու մեզ: Ու վեր-
ջապէս կը յաջողի քեզ քանի մը թիղ ետ ընկրկել
քու յամառ թռիչքիդ մէջ. բայց ընկրկումիդ մէջ
իսկ միշտ կը սաւառնի՛ս, միշտ թեւի վրա՛. և ար-
համարհելով զայն՝ մարակի մը ծակող շաչիւնին պէս
կ'արձակես հեգնալից մարտակողդ, սաստկու գայ-
րոյթը փոթորկին ու ալիքին: Կարծես անոնք իսեւ
երախաներ ըլլան, որոնց իւրայատուկ օրօրդ կը
կարդաս:

Հօկող մրրկամարտ հրեշտակի մը պէս, վերէն կը
հետեւիս մրրկատանջ նաւուն, որպէս թռչող ղեկա-
վար. ու կառնէ՞ տեւի՛ սուր պողպատակայծ նայ-
ուածքովդ կը փեռնկտես ու կը խռովես իր ալքերուն
մէջ վիհը փրփրերախ: Ու երբ թեւերդ հուսկ յոգ-
նին մարդկը մաղլցելէն՝ պահ մը կը դադարիս զանոնք
բախկէ, և լիաթոք, մինչև փետուրներուդ ծայրը,
կ'ըմպես մոլուցքը փոթորկին, անկէ ճախրանք կը
չինես, ու կը շարունակես սաւառնիլ, անշարժ
թեւերով, կատղած քամուն կաղսեցքին հետ խաղ-
կրտալով:

Ամպամած երկնի և ծովու գորշ կապարները չեն
կրնար քեզ ճնշելով ու ճզմելով հեղձել. ամպրոպ ու
կապրոյտ քուկդ են. ամպէն կապոյտդ կը պահանջես,
ուեւի՛ հրամայական քան կայծակնաշնչ տարրերուն
գոռումը, ուեւի՛ բորձր քան շաչող սոյլը վայրադ
հովուն, և ուեւի՛ թրթռուն քան կոհակայտդ երեսը
ծովուն:

Կը գոռա երկին՝ կը ծաղրես զայն պողպատե
կռիւնովդ, կայծակը՝ ալքերովդ, կոհակը՝ լանջովդ,
փոթորիկը՝ թեւերովդ: Կը փայլատակէ՛ յետ կը ցո-
լացնես զայն հրեշտակաթոյր թեւերդ ու կուրծքէդ:
Կը շանթէ՛ իսկ դուն մինչև անդունդին ընդերք-
ները դղրդող, և անդունդէ՛ն ալ խոր ալքերովդ կը
կլլես զայն ու կ'իւրաշրջես, հեղնելով համայն դը-
ռոյթը տարերքին, երկինն ու երկնքին, կոհակին ու
մրրիկին:

Ու մերթ ալ, յոգնելէ՞դ թէ փոթորկամարտի
քմայքէդ, կը բազմիս ալիքին սպիտակ բաշերուն,
մրրկակոծ ճերմակ կուրծքդ խառնելով անոնց, անոր

լուսացումովը թովելու խաղաղելու զսնոնք: Ու կ'օրօրուէիս, կ'օրօրուէիս, մանկան մը պէս անհոգ ու հանգարտ, ի հեծուկս ծովուն վիճին վիթխարի ծիփանքին, ու շեշտասոյր քամուն ցունցին:

Ո՞ր քարափայլին ստանումած հերձին մէջ թխսեց քեզ մայրդ շանթակորով. ո՞ր պարեխը բախտն ունեցաւ առաջին ճիչդ արձագանգելու. ո՞ր կոհակն ու խաւրակը բազինը դարձան առաջին թառուածիդ արքայութիւն:

Ջուարթուն մը չե՞ս դուն, թէեւ ո՛չ նման անոնց զոր հանճարեղ Անճէլոն ու Ռիւպէնսը հոգ ու հլու նկարեցին. դուն անմեղ ես՝ բայց ուժեղ, հրեշտակ՝ բայց հրէշաքաղ, պողպատէ՝ անմեղութեամբ, սպիտակ կորովով, չարքաշ սրբութեամբ, սլացիկ տիրութեանութեամբ, պայքարիկ ճախրանքով — ա՛յսպէս հրեշտակ մ'ես դուն, ոչ թէ փառաբանութեան ու խռնկի հրեշտակը: Որ սլացքիդ մէջ իսկ կը խթանես, ինքնավատան մարտահրաւէր կռիւնչդ ի բերան:

Ձեմ հասկցած թէ ինչու՝ դիցապաշտ մարմարէ Հելլէնը քեզ չպաշտեց. չեմ հասկցած թէ ինչու՝ պողպատէ Հռոմը խորհրդանշան չդրաւ քեզ իր այնքան խճողուն Համադից Մենեանում: Ձեմ հասկնար թէ ինչու՝ նրբաճաշակ մարդը հիացումով կ'ուռնկնդրէ պլպուլին ու դեղձանին, բայց գեղեցիկ չի գտներ քու մրրկաստատ զիւ ճիչերդ: Արդեօք որովհետեւ վանդակի մէջ չե՞ս մտներ... Սակայն ո՞րքան հոգեպարար է ճիչն ու ճախրը տոկանքիդ. և ի՞նչ սքանչելի է տոկանքը ճախրանքիդ:

Քեզ չե՞ր որ երգեց Սրուանձտեանց Վարդապետը տոհմաշնչիկ, երբ, հայրենախոյզ ուղեւորի ցուպն ի ձեռին, այցելեց Խարբերդի Ծովքը, ուր իմանալով

թէ հայ գեղջուկները «Թորոս աղբար» կ'անուանեն քեզ, ազատաբաղձ հագեթներով անցեալն ի վեր սլացաւ... և յիշեց մէկ Թորոսը, սերունդ՝ Հայկական Պարէն Տաւրոս փոխադրուող արծիւներու, որ բուքերէն կոծուած իր թեւերը լուալու համար Միջերկրականի եզերքն իջաւ, դուցէ մղուած արծուային անձանթ կարօտէ մ'ալ հոնդէպ մրրկակից ամարիդ... յիշեց նաեւ այն միւս Թորոսը, որ պերճ այլ խաւորամիտ, արիւնքոտ, դաւալի և յիմարօրէն տարամարտ Բիւզանդիոսի ազատախեղձ ձեռքերով իր գերի տարուած հօր ու եղբօր եղերակոյն մտնը երբ տեսաւ, թե մը արծէն, թե մ'ալ ամարէդ փոխ առած՝ նորէն սլացաւ կիլիկիա, և զրահուած իր մէկ ոտքը՝ Տաւրոսին, միւսն ալ՝ ծովափին, դարձեալ վերհաստատե՛ց Ռուբինեան անկախութեան ընդհատեալ գիծը...

Թորոս աղբար. մրրկիներէն կոծուած ու դահացած միւղ չ'ուտուիր կ'ըսեն. փոփկաճաշակ քիմքերուն վայրագ ոճիւրը անդօր կը մնա քեզի համար. համակ ջղուտ ես, փետուր ու ոսկոր, համակ թռիչ ես չարքաշ: Թռչնորսին վարմերն ու որսորդին հըրաղէնը քեզի համար չեն. անոնք լուսադեղ փետուրներդ չեն փետուր ամբարիշտ գլխարկներ զարդարելու. — կը թռչի թէ աշխարհ հիմա ճերմակը չի սիրեր, որուն գուցէ արժանի դուռնա միմիայն իր պատանքովը: Ոչինչ ունիս տալու քսակի, քմայքի ու քիմքի: Դու՛ ես այն միակը որ իր կեանքով ու էութեամբ կը քարոզէ թէ զոհու չէ՛ Անմեղութիւնը: Երբ չունիս, զի կը թռչի թէ Աշխարհ երգի արժանի չէ, այլ մարակի շաչիւնին զոր քու ճիւղ կուտաս: Քեզի սպառնացողը կը թռչի թէ մրրկն է միայն,

որու հարուածները, սակայն, օրօրի, զբօսի և կորովի կը փոխես, կարծես ասպարէզ կարգալով անոր ետեի անհղադոյն ուժին:

Երնէ՛կ այն ջրերուն ուր սրտկերդ կ'ընկնի. երնէկ այն հովին որու թևերուն վրա մինչև հեռունները կ'երթա կառաչդ. երնէ՛կ այն ծերպերուն ուր ձուերը քու ճիշովդ կ'ըլլան յլի. երնէ՛կ այն խութերուն որ զայն կ'արծառագանդեն. երնէ՛կ ինծի ալ, որ աչքերուս մէջ սրտկերդ կը գամնմ, և ականջիս ալ՝ կորովատու թշխունները կորովի կ'ախչիդ, որ մինչև սրտիս ու հոգուս եօթերորդ խորքը կ'իջնէ, հոն տեղւորելու, բիւրեղանալու, խարսխանալու, վիմանալու:

Տու՛ր, տու՛ր ինծի թերթ մը փոթորկատուն հոգիէդ. տու՛ր ինծի փերթ մը չարքաշ սրտէդ անվաներ. իբր թե ու հմայեակ, տուր ինծի մրրիկէն ու ծովէն լուացուած փետու՛ր մը լանջէդ կամ թևէդ: Յոյց տուր ինծի խարակդ, որ հոն ուխտի գամ, և որպէս բազինի մը վրա, զոհ ընեմ հեղձ մեղկութիւնս, հոն ծղօտի մը յանձնեմ վհատանքիս ցնցոտիէն ծուրիկ մը, ողջակիզեմ տկարութեան մեղքերս՝ վիհակրկիտ ու մրրկախոյզ աչերուդ շանթովը, հրահրելով անոր հուրը ջլտպինդ թևերուդ թափահարումովն սպիտակ, և աննշան մէկ փետուրիդ կապած՝ քամուն տամ հոգիիս բոլոր մրտերն ու մշուշը մթին:

Յոյց տուր ինծի խարակդ, որ հոն ուխտի գամ, անկէ ներշնչուած՝ Ուժեղ Արդարութեան մը պատգամները պարտողբերիւ աշխարհին, որ երգերն ու թըռիչները կաշկանդելէ կամ քանտելէ կ'ախորժի, և որ ատով իսկ արժանի չէ անոնց:

Տե՛ս, քեզի՛ կամ եկեր, թողած՝ քնար ու սրինդ, արտայտ ու դեղձանիկ, պղպուշ և աղաւնի՝ ու թողած ներսի պտղն ու խաղոտ նազը որ կը խորդա՛ւ կաքու մրրկատատ կանչիդ ազատագու գանդիւններուն՝ կամ յերկր էութեանն բիւրաբիւր վշտաւել խորշերն անշատակ, մինչև Սրբութիւն Սրբութեանցը հոգւոյս:

Տե՛ս, ուխտի մմ եկեր, քու զիջ ձայնէդ ցընջուած ու սրբացած սրտիս բոշոր նախկին կուռքերն ու թմբիրը, իբր քեզի գոհ, ողջակիզելու աչքած սրտիս բազինին վրա, ո՛վ ամարդ իմ դիցատուն:

Տե՛ս, ծունկի՛ կամ առջևդ, ո՛վ գերբնական ոգիի մը պարզուկ մարմնացումը վայրի, ո՛վ զմայլելի ու արբարար լիացնողն հոգւոյս. տե՛ս ծունկի կամ առջևդ, ո՛վ ամարդ իմ պաշտելի:

Ի՞նչ տափակ է այն ափունքը որ ժայռ չունի. եղնալի չէ՞ այն դաժաւալայրն որ քար չունի. ես ի՞նչ ընեմ այն երկիրն որ դարձաւ չունի. ես ի՞նչ կ'արժէ սառն որ մրրիկ ու սառ չունի. Մանեմ վաճ է այն կեանքը որ պայքար չունի, Թող ընկղմի այն ծովափն որ ամառ չունի:

Ք Ո Յ Ր Ը

Քրոջս՝ Երանիկին.

որ, Մեծ Աղէտի նախօրեակին,
Եփրատ Գողէնի նախակրթարանին
մէջ իր վարժուհիի պատօժը ձգե-
լով, հիւանդներուն նուիրուեցաւ,
եւ ազատարար հրեշտակը դարձաւ
բազում ազգակիցներու, զանոնք
նողոյրելով, ուրիշներու ալ օնա-
նով, ոչ միայն ախտէն, այլ եւ
եկօրակէն ու սուտէն ալ յանախ:

Այն բոյսը որ ծաղկիլ չունի թշուառ է.
Ո՛րքան ցուրտ է այն տունն ուր քոյր մը չըկա.
Եթէ Աստուած քրոջական սէր չը վառէ
երկինքին մէջ՝ հոն թերի կա մշտակա:
Ծաղկէն իսկ՝ նուրբ, վարդի թերթէն՝ դիւրագգած,
գողտրիկ էակ մ'է նէ, ծաղիկ կենդանի.
Այլ երբ եղբայրն բեռան մը տակ է կբած,
նէ կը դառնա չարքաշ, տոկուն, զերդ կաղնի:
Նէ յուսատու հրաշքի էակ մըն է վեհ.
Երբ իր եղբայրն ցաւերու տակ կ'արիւնի՝
յոյսի շողեր, խինդի շաղեր կը քաղէ
մորիկէն իսկ որ լոկ կարկուտ-շանթ ունի:
Դժբախտութեան ցուրտ քամիներն երբ վըչեն՝
նէ շողիկ մ'է սրտի, տաքուկ ու ջերին.

Յստակատես լոյս մ'որ մէգին իսկ մէջէն
կը պարզէ՝ ալքն անդունդներու մըռայլին:
Երբ իր եղբոր սրտին պատէ մէգ-մըշուշ,
նէ զայն ցրուող արևի մ'է շառաւիղ.
Ու նէրա սէրն ներդաշնակ երգ մ'է անուշ,
զօրեղ, ազդու՝ Որփէոսին քան տաւիղ:
Իր գուրգուրանքն անուշիկ քոյր մ'է նրբին,
Բայց կը դառնա պարիսպ մ'ամուր ու հաստատ
որու ի զուր կը բախին, վար կը թափին
համատարած հարուածները անընդհատ:
Եղբոր համար իր յոյսին մէջ ա՛յնքան վառ՝
որ Սատակիչն ի տես նէրա կ'տատամսի.
Իր հաւատքէն՝ այնքան յամառ դիմահար,
մահուան մանգաղ կը բըթանա, կը կասի:
Իր եղբորը համար ա՛յնքան սիրախանձ՝
որ Բախտն անգութ, ճակատագիրն ու Պարկան
յետս կ'ընկրկին երբ նէ կրկնէ իր թախանձ.
Ու կ'զգան թէ Մահէն հըզօր վարդե՛ր կան:
Կը զսպէ իր արցունքները կոպին տակ,
ու շիթերէն աղամանդներ կը կերտէ.
Իր ցաւն թաղած իր հոգւոյն մէջ անպարփակ՝
եղբորն համար պսակ կը կազմէ մարգարտէ:
Այն էգ էակն որ քոյր մը չէ փոքրութեան,
իր արքունքին՝ եթէ մայր մ'ալ չէ գոնէ,
կամ անձնուրաց կրօնուհի մը պատուական՝
Թերի, խեղճուկ, ողբալի է յաւիտեան.
արարած մ'է թշուառ. գուցէ ճիւղ մ'է:
Հրեշտակները երկինքէն՝ տի դժգոհին,
եթէ մի օր մոլորելով աշխարհ գան,

Մարդեղանաւ պիտի բաղձան սրտովին,
թողլով երկինք՝ միայն թէ քոյր մ'ունենան:

Այն քոյր որ ծաղկիլ չունի թշուառ է.
Ո՛րքան ցուրտ է այն տունն ուր քոյր մը չըկա.
Եթէ Աստուած քրոջական սէր չը վառէ
երկինքին մէջ՝ հոն թերի կա մշտակա:
1915, Արաբկիր

ԶՐԱՄՈՅՆ ԹԻԹԵՌ

Լեմանի եզերքին՝ աշնան օր՝
ծանծրոյթն իմ կը սրսկեմ հովերուն,
Կ'անիծեմ եւ ամպերն որ պղտոր
կը ներկեն ջինջ լրճակը սիրուն:

Նուրբ մշուշ մ'հորիզոն պատած է,
Գորշ քողով՝ Ալպեանները հեռուն.
Խանձր խաւ մ'ալ յամառ կսկիծէ
կը խեղդէ կատարներն իմ հոգուն:

Ման կուգամ ամիսորմին ես վերեւ
զոր ալիք փրփրած կը թակեն:
Ի՞նչ է այդ, ծաղկի թե՛րթ թէ տերեւ
որ անդեկ կ'աստանդի կոհակէն:

Թիթեռ մ'է ըսպիտակ...: Ո՞ր քամին
զայն ձրգեց մոլուցքին ալիքի:
Կը շարժի. ողջ է դեռ. ա՛հ թէ մին
ազատէր թիթեռը փանաքի:

Մերթ ամբողջ ներուժով կը պրկի,
կը վերցնէ թեւերը ուղղածիք,
լող կուտա խելայեղ, անհարկի...
Տարրըդ չէ, հէգ թիթեռ սըլացիկ:

Ու յոգնած ա՛լ, պարզած թեւերն իր
մերթ կ'առնէ դիակի մը անդորր.
Սյլ պահէ մը նորէն կենսալիր
կը ծգտի, կը նկրտի, ա՛խ, ի զու՛ր:

Սնծկալից կը փնտռեմ ես մի ճար.
Ոչինչ կա, ո՛չ մի ծող որ օգնէ,
սոսկ սօսու տերեւներ հողմավար.
Կը նետեմ... հովն հոգիս կը հեզնէ:

Յուսահատ կը լողա նա կրկին,
եզերքին զառ մասի մը դիմաց.
Մի ալիք կը բաղխէ ափունքին
թւլ թիթեռը շըլմոր, թեւաբաց:

Յետադարձ բեկ ալին զայն նորէն
դէպ ի վար կը տանի... վա՛տ կոհակ.
Ամօ՛թ քեզ, հուժկու ծով անօրէն
թէ խեղդես հէք թիթեռն ըսպիտակ:

Թէ որ զայն չազատեմ՝ ամօթ ի՛նձ:
Մօտեցա շեղ ափին ես շիտակ...
Մի կոհակ սահող ոտս համբուրեց...
Ա՛լ ազատ ես թիթեռ ըսպիտակ:

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԶԱԻԱԿԸ

Տիկզնրի խորեռն ծընող սասդի մը նշման.
միգամածեմ՝ որ՝ յանկարծ կը ցայտ եւ կը շողա,
ահա տարամ հոգւոյս մեջ նոր հրաշքներ ման կուգան
շուսաւորի գաղտնիքներն հուրեան ու հեռակա:

Ա՛յ գերի չեմ հաւատակ ճեղիքներուն, կուռներուն,
կամ կանխակալ խոհերուն որ հոգի կը կաշկանդեն.
Մըղումներուն ըստուկը չեմ, ոյ ալ կոյր կիտներուն.
Ա՛յ ազատ եմ, ինչպես հրաշքը բընութեան օրհնիքն:

Գեօրգիան ուր կը պառկիս եւ գիտի մ'է ինծի գորգորոս.
Երազներու խառնում է բարձրս ուր Բա՛րն է կարծր.
Նոյն հրճուանքին փոփոխակն են ինձ համար քով ու սօր.
Գոռ փոքորիկն ալ ծիծղուն ախորժարէր մ'է Բաղդը:
Հով կամ սիւքը գիշերուն ինծի կ'երգեն Բաղդ օրօր.
Այգն ուր զարթէ զիս՝ անհիշք նախանշիկըս է վարդ.
Յօղը շիք է ծաղկաբոյր ուր կը մաղթէ բարի օր,
նա հոգիկս կը վանեմ փրտով օրուն հոգն ու ծաղ:
Երեսիս գոյնն՝ արեւեմ, աչերուս կայծն՝ աստղերեմ,
նա ճաճանցներ են չիղերս պողպատ քրկուն ու տոկուն.
Հաղքս կարծես երկինքի մեղր ու կարով քաքիւր են.
Վերջապա կազդուրիս նկատուս է մէկ իրկուն:
Անցեալը տէր չէ՝ հոգւոյս, այլ պատշաճան բարեհոգ.
Թեւահարունն է ներկաս ճախարարաց արտոյտի.
Յոյսը խոն չէ, այլ ուժ է, եւ նիւք՝ արիւնք տոգորող.
Ու դաստակունս ըսպատող Ապագան ա՛յ չէ մըրթի:

ԼԵՐԱՆ ԾԱՂԻԿԸ ԴԱՇՏԻ ԾԱՂԻԿԻՆ

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻՆ

իր «Վայրի Ծաղիկ»ին առիթով

Դու քաղաքի, դաշտի ծաղիկ, երբե՛ք ինծի մի՛ խղճար
որ եւ չունիս ընտիր հողիկ, չերոց, ածու կամ քաղաք.
Որ՝ կը ծըլիս ու կը մեծնամ հովերուն դեմ եւ ցուրտին.
Որ՝ չի տանիր մեկն ինձ խընամ, ու քողուեր եմ իմ քայտին:
Հով մ'էր՝ իմ մայր հունձըս ճրգող այս Բա՛րն վրայ կարծր ու բիրտ.
Բամի, հեղեղ՝ պօղոց մը հող ինձ քերէր են քարեսիրտ:
Ու սա ժայռին ծերպին մէջէն ծըլէր եմ հոս իտրովի.
Սոսի՛ն՝ ձախէն, կաղնի՛ն՝ աչէն դրացիս են կտրովի:
Բարն իմ լաւ է Բա՛ն Բո քաղաք, ցօղը՝ ցընցուդդ ճղճիմ.
Թէ ցօղ անձրեւ չեն քաւարտ՝ առանց անոնց ալ կ'անիմ:
Քեզի սարսուռ ու սառ քերող մորիկն ինծի օրօր է.
Ամբան արփին ալ ծապն ու շող ինծի մըրթի ու նիւք է:
Այգուն երբ դու մէջ խաւարին դեռ կը նիւքեն անվտոյ՝
զիս կը զարթէ արդե՛ն արփին շողափունջ մը համարչոյով:

էն իրկունն ալ դուն երբ արդե՛ն ըստներին մէջ Բաղդօսիս՝
վերջապա իմ վերջին ցոյլին կը ներկէ հիւր ու հուր զիս:
Իմ օտօրօցըս քարճունք է, Արծիւներն ինձ կը ժպտեն,
Ծակը կամ ուրուն ինձ համար է, Տէր եմ իմ Բո հորճունին.
Իրաճանքին դրացի եմ եւ, Լուսնակային՝ մօտագոյն.
Ու Բա՛ն ծաղիկ եղնիկը հեզ ման կուգա մօտ օրն ի քուն:
Մի՛նչ դու, գերի՛ մարդոց մեղքին. Անոնք անգութ կը Բաղդն
ֆեզ իրեւ զարդ մը շամբակին, ու երբ յագին Բո գեղե՛ն
Բո քաւարուն քերթն ու առե՛ջ անփոքր մեղքով մ'ապերալս
կը նեղեն վար աղբերուն մէջ. Կ'ոսնակութիւն լեզ, դժբախտ:
Իմ խաժ աչքով եւ լայնաբաց մեծ հորճունը կը դիտեմ,
Հիւսնակայիւ մահիս առաջ սերմերս հովուն կը նետեմ.
Անոնք կ'ընկնին վար հանդարտիկ, Ու հոս ու հոն քէ քունին
աշխարհ տեսնէ քէ լեռ, մերիկ իրեւց ծաղիկը ունին:
Հովն աղօթով կը քաղէ զիս գողմի մը տակ կամ Բա՛րի,
եւ անձրեւը կը շաղէ զիս մայր հողիս հետք քարի.
Իսկ քէ եղնիկը այցելու զիս առնէ իմ շրթներին՝
ի՛նչ փոքր, շուտով աչքին աղու կը նայիմ իմ երկինքին:
Ա՛հ, Բաղդի, դաշտի ծաղիկ, դժբախտ եւ դու, ես՝ Բա՛րաշ.
Դու Բա՛ն ծաղիկն եւ խաղաղիս մարդոց անգութ եւ աղուաշ.
Մի՛նչ եւ կ'երգես ապա արձակ քէ սառին տակ, խուրի՛ն վրա,
փոքորիկն դեմ, քունքին ներքեւ՝ ծաղիկ ծաղիկ՝ ալ կ'ըլլա:
Չար մարդերու դու խաղաղիս, չէ՛, իմ վրաս ու մի՛ խղճար.
Հե՛ք քաղաքի, դաշտի ծաղիկ, լաց Բո՛ւ քայտըդ անարդար:

Ո Ր Բ Ը

Միջոցին մէջ բողաւող մ'վ Նախահարց Ոգիներ,
աշխարհին մէջ եւ ահա ընտանեկուրկ ու տնօք
կ'ապրիմ կեանքին յամառոյթը, պահելու գիծը ձեր,
չարունակել կայծը որ ձեր մէջ շողաց առեւծօք:
Գիտեմ, դուք հոն կ'ապասէք նրպատակով մ'անձկագիւն,
է արժանի շառաւիղ մը կը փնտռէք երկրի վրա.
Անըզպետով, եթերով չի գոհանար ձեր հոգին
որ արժանի թոռան մը մէջ անձնանալ կ'արտօրա:
Եւ յարգարեւ եմ հոգիս ձեզի համար, ի՛նձ եկէք,

եկէք ու զայն լեցուցէ՛ք, հոն խտացէ՛ք կուռօրէն.
Մի՛ վախնաք թէ փոքրը է տարողութիւնը. երբե՛ք.
Եւ չեն ճաթիր կողերն իր. կարծր ու ճկուն պողպատ են:
Նա ջրուած է եղեռնի Աղէտքին մէջ մահապիւռ.
Եկէք ու ձեր ներուժով թող պրկւի իմ հոգին.
Դժբախտութեան սալին վրա զայն կռեր են բերարիւր.
Նա թրծուած է զերդ քուրա, եւ կ'ապառէ իր ոսկին:
Օ՛ն, թող հոգիս լիանա ձեր հասնուժով խմբովին,
Հայրե՛ր, Պապե՛ր ու Նախնի՛ք, իջէ՛ք հոգիս գունդազունդ.
Կեդրո՛ն ըլլա էութիւնս թող բոլորիդ կորովին,
ու հրա՛շք ըլլա հրաշագործ, աստուածներու նոր սերունդ:
Ա՛լ միջոցում մի՛ մսիք, ո՛վ Նախահարց ոգիներ.
Եկէք տաքցէ՛ք սրտիս մէջ ուր կը տրոփեն դարեր բիւր.
Ես պիտ' ապրիմ հրաշափոխ ընել, պահել գիծը ձեր,
կայծն որ շողաց ձեր մէջը՝ աստղի փոխել լուսափիւռ,
միջոցին մէջ ըսպատող ո՛վ Հայրերուս ոգիներ:

Շ Ի Ր Ի Մ Ն Ո Ց Ի Ա Ն Դ Ո Ր Ր

Ձո՛նք մարդոց կրէրուն, հիւանդ՝ կեանքի օտարութիւն,
փութկոտ փայլով ես, անա, Հո՛գրանք, քեզի՛ կը դիմեմ,
մոռնա՛լ պահիկ մ'աշխարհիքն սուսն ու կեդիք, դաւն ու քէն.
գանձնք մեռցնել, մեռելներ, ձեր օգնութեան կը դիմեմ:
Կ'ըսեն ինծի միտ մարդիկ— նոր օրերու մարդակեր—
քէ չուտելու համար ես պէտք է եղբայրքս ուտեմ..
Ես ո՛չ ուտելի կը գիշիմ, եւ ո՛չ ուտել իմ ընկեր.
Բայց, ա՛հ, պայքարն ուժգին է. պէ՛տք է գոնէ կոխտեմ...:
Գուցէ դու՛ք ալ փողոսեր էք ձեր կեանքում, մե՛ռելներ,
ուրիշներն, ու հուսկ կերուեր, ձեր կարգին, հոս էք ինկեր.
Բայց ա՛լ մոռցած էք հիմա չար ու պայքար, սպանդ ու հեռ..
Ձեր Անգորրէն քմակելու՝ անա ձեր ոտն եմ եկեր:
Ձեր փոշովն հողաբոյր, արսառւագո՛ծ դու՛ք գուղներ,
մարգեր, ծիղեր, ձեր շեղովն, ուր կը փրփի քոն կամ շաղ,
դու՛ք իսկ, անկեանք պրսպներ, շինծու ծաղկովն անբոյր ձեր,
սրտամարպիտ եւ դու՛ք ալ, ծաղկունք քերով լուսաւաղ,

եւ շիրիմներ մամուսպատ կամ հորատե մարմարէ,
հողակոյտներ անշիրիմ, ուր Մոռացո՞նքն է հսեր,
վերջապէս այն ամէն ինչն որ Հողանքը քններ է,
սանջուած հողոյն քանցէք Մեծ Անգորրէն խուն շիրիմ:

Ա Ռ Վ Ո Լ Կ Ա

Քու ակունքն եմ Հիւսիսի օտի յուրի դաշներ,
ուր բուսք մ'անգամ չի վեցեր.
Ձուրդ յորդ է, քայց հազիւ հողին դուրս գալու չափ
անգամ ու քոյլ ունի քափ:
Իսկ հոն Հարաւը կ'ապառէ վառած— ջրաս
խորշակահար անապատ.
Ձու՛ր սուր անո, ագան կիրճով քէ չես ուզեր
ուղողն քու օտի կողմ:
Հոն ինքնակամ՝ հողով-ջրով աղի-ծաւրի է հուսկ փոխուել,
չնկած, անշուք ու անո.
Հոսէ՛, յորդէ՛ դիպ արեւկոյ խանձօնները այն հարաւի,
անուշ ջրի ծաւառի:
Մի՛, մի՛ պահուիր անընթացակ ճակններու սկզբ շարքուս,
փակուած, օղմուս ու անփոք.
Հոսէ՛ հոնքէ՛դ ուր երեզներ կան շիկաւագ, հերձեալ անդեր,
որ քեզ են վա՛ղ կարօսեր:

Բայց ուշադի՛ր, ասեր ծաւի կան հոն վրսիմ ու հսկա.
Կապիւնը քե՛զ է ծաւառի, դուն ալ չեռան, չե՞, Վոլկա:
Հոն է Կովկասն հսկաներով, էրպուզ, Բազպէ՛ր վայրի,
Արագածը մենիկ իրոտով, եւ Արարատը արի:
Մեկ՝ կը ճային հարք Հիւսիսին, մեկ՝ Հարաւին անապատ.
Վե՛ն աշերճեն եւ կը հոսին դժգոհ քողոք ու զանգաւ—
Ջրլա՛ իրենք ալ, մի՛ սեւ օր, մաշին, փշրին, փշրուզին,
գագաթն իրենց փուլ գա քոյր հարթութեանը շաղկունքին:
Ոտերն օտի մեր սարերուն՝ ջրլա՛ պիղիս միամիտ.
Անոնք պառկելը երկնագոյն քէ ընկնի մեքը ջրիդ,
Կ'ուզեն դիտել զայն յալօտան, կենալ պիշ պիշ հիւսնալ,
անոնք՝ քովքն անանհայտն՝ յառած-սառած հող մեալ,
մոլար ուղիղ մոռանալ:

Մասիսն, իր ձիւնն յաւերժական,— վսեմ աշխարհական—
 վոյկա, բովիչ չէ՞ քաւական որ չուզես զայն ոսկի զաւի.
 Գու ջրերուն խուշ-խոր կանչին ո՞վ արձագանգ պիտի զայն,
 քե բիւր խորշերն Մասիս յանցին չխանան որ մը, վոյկա:
 Դու հեղուկ ես, նա՛ կայուն ժայռ. դու խուսափուկ, աւ՛ անխոյր.
 Դու կը հասնիս, նա՛ սառած խոյ. դու՛ հրձիւ. նա՛ վշտի կոյս.
 Խաժ նարոս մ'ես Ռուսաց դաշտին ոյր-մոյր փաթարած.
 Կայծակներ են անոր գոտին զոր դարձնով ե ընկած:
 Դու՛ մեկ, իսկ աւ միւս կայսրոյսին ուղղուած եք ի վաղուց.
 Ծովում ջրերըդ կը կոչին՝ նախահուր մ'այն սեզ քողուց:
 Զու՛ր ես հոսեր. երբեմն՝ հուր աւ. դու կարկաչ ես, այն՝ խուշ գոռ.
 Զուրդ եր դադրի փեղ կը մոռնան. նա՛ փած հուրով մի կորոյ:
 Ունիս ոյր բիւր, աւ՛ բիւր խոր. դու՛ հայելի գընայուն
 ուր երբեք չէ նայած քարձունք. նա՛ սառած յոյս մընայուն:
 Ի՛նչ չենայ են զառ ու քարձունք, ե՛յ դու չենայն Հիւսիսին.
 Պահե՛ Մասիսն որպէս մասունք, զո՞ն ու քաղին միասին:
 Զե, չե, մահը, մեծ հաւսարող, միշտ ալ արդե՛կ պատրաստ կա.
 Արագածն ու Մասիսը թող պահուին բիրի պէս, վոյկա:
 Ու՛ր կը գտնես այնպէս կորոյ, հիւսիսագեղ դու վոյկա:
 Հըրաբոյսներն հոն կը նիւնեն, քայց վիհներն հոն կը մընա՛ն.
 Զեր՛իւր Աստուածը հրեղենն՝ իր գահը զեղն ե սակայն.
 Զի Նա մի որ պիտի գա՛, Մասեաց Աստուածն, ե՛յ վոյկա:

1928.

Վա՛շ, վա՛շ, Արեւմուտս, որ մեր սիրտ-հոգին
 ըստուկ դարձուցած գառ Ոսկեհորքին,
 Խաչին դրօշը ծածկոց եք շիներ
 ըստօղելու մեր ծածուկ հաշիւներ.
 Ըսկզբունքները քղեմու տերեւ
 քրեք եք, Կրօնն ալ՝ ինդկաստեք մը խել.
 Ըսպակոյսգործի՛ Խաչը՝ շխանքան,
 սուս փաստարանի՛ Կրօնը՝ պատմութեան.
 Մարդագոյնի տուր կրկերե՛ք դարձեր,
 յրեւ, կիրք վառո՛ղ, եւ օրհնող զեկեր.
 Քրիստոնէութիւնն՝ կեղծիքի դիմակ,
 անկեղեղան, ծաղու սեւեռն իրտնիշակ.
 Սուրբն եք դարձուցեր դուք զըրաստ անբան,
 շատ շատ՝ խոզապան, եւ կամ որչապան:
 Հրեշտակը՝ ռուսիք քրիստոնէական,
 ու եկեղեցին՝ կաղաղ մը խառնակ.
 Աւեստանը՝ դարձեր գեղարան,
 ծակած դիմակի պոռոտ կարկըսան.
 Մարդասիրութիւնն եղիւ ե ըշար.
 Յիսուս կրկ ծառա հաճոյականսար,
 սուս վրկա. Սոկրատն ալ՝ ծաղրանքկար.
 Արդարութիւնն ալ հոգիէն աներ,
 ու քղականութի խրճուծ եք քրեք:
 Վա՛շ, վա՛շ, Արեւմուտս, որ մեր սիրտ-հոգին
 տուիք Իշխարին, Հորքին, Մոյրիին:
 Միւնցեւ որ անունն Ըսպիսակ Յեղին
 ու Խաչի Կրօնին՝ յայս Սեւ ու Դեղին
 ցեղերուն, ըրիք վարկաբեկ ի սպառ:
 Ա՛խ, ինչու՞ մնայինք մե՛նք անօրահար,
 ձերմակ Քրիստոնէա ըլլալնու համար...:

★
 ★ *

Բայց Գերմանիա, Գերմանիա,
 Մեծ Առիթը մի օր եկաւ քո՛ դուռն ալ,

ագատելու քեզ վերահաս չ'երաւելէ,
Մարդկութեան ու քու չափանիւն ամբառնալ,
եւ առնել վե՛ր խաչին Գրօթը ցեխէն:
Ազնիկ մը կար հոն՝ Արեւելք՝ անոխիկ,
անյիւստի աւուրց օրհնէքն ի քանակ.
Մէկ ականջը՝ գետնին, միւսն՝ եշկիմբին,
դարե՛ր սպասած, որոնց էր կենսունակ:
Քանի՛ ազգեր գոռ՝ իրենց կրակն երկնասուր
գու՛ր մտնեցին՝ հորիզոններ հրդեհել,
ու հոսկ շիջան... մինչ Ազնիկն այն իր դոյզն հուր
փոքրիկ կանթեղն հաւայուց մինչեւ մեր օրեր:
Այո՛, մինչեւ մեր օրերը, որ ասեմ,
զինքը խաբող այն սաղարմբին՝ անգիտակ,
գոր Զարն ու Վաս կը հիւսէին զաղսնօրէն,
յանկարծ մընաց քու զինակցիդ կացնին սակ:
Ու չորս հազար տարուան Յեղը չարդեցին
նիւաղէն վաս Իթքիասի ժանիքով.
ձեռքն աշխատող, մանուկն անմեղ, ծերունին,
կոյսն աղօթող, պառաւն ու մա՛յրն ողորդ,
հարիւր սերնդի չարաւանքին դարէդար՝
աւանդները հարիւր օրէն չ'ապան.
Փրօնը-փոշի եղան օրրան, տուն, տանար.
Մշտնադրներն անիւն դարձան ցիրուցան:
Ի՛նչ բազմազան խոտանգումներ կըրեցինք.
Գելում, պայտում, անդամատում, մազիւնսում,
բաղց, խառնում, գան, լախս, լուսանք, նախախնիք,
բընագրկում, եղունգ քաշել, թոյն, նզմում...:
Ի՛նչ տանջալիւ անարգ մաներ մեզ տըն.
Թողաման, սակը, հեղձում, խեղդում, ողջ կիզում,
սով, կախաղան, ողջ ողջ թաղում ու սրիքն,
բարավիժում, ցցահանում, փորհեծում...:
Եւ, Գերմանիա, Գերմանիա,
Քեզ չընստան կողկող-կական երկնաւոր՝
անապատէն, գետէն, վիհէն, հրդեհէն...
Քեզ չը հասան ողիկ-ողոք ժայռախաւր՝
Օրօրոցէն, Մայրանոցէն, Տանարէն...:

* *

Ո՛վ Գերմանիա,
Մեծ Ազնիկն Մեծ Աւելթդ էր՝ Մեծ Ընտրանք.—
Արե՛ն թէ վատ, դե՛ղ թէ թոյն, մա՛րդ թէ գազան,
փրկել-փրկուել թէ կործանումը անարգ,
ապագան թէ վախճան, իսկ թէ ետքալան.
Աղերսարկու փոքրին ցուցնել սիրտ արի
թէ գազանին ժանիքները շողմեւ,
չափանի՞շ մը զարնել աղագց պայքարին,
Բարձունք շահել թէ Մարդն ի վե՛հ ընկղմել.
Կրքի, արեան հեղեղներում մի տապալն
կառուցանել թէ խեղդելու հոգեւին,
գա՛ն թէ վիժում, թա՛ն թէ սողուն հոգեկան,
Դըրա՛խտը թէ Դըժոխքն ընտրել ազգովին,
Գէշ ընտրեցիր, Գերմանիա,
Դու չանսացիր շարդուող փոքրին թախանձին,
դու չանսացիր Աստուծո ջաշին՝ քո խղճին.
Կոյնիսկ գէնքըդ վար դընելու գընով դուն
Ընչո՞ւ օճան չը կանգնէիր հեք հայուն,
Պիտ՝ համակրէր յայնժամ աշխարհը ողջ քեզ,
մինչ աշխարհն չէր ինկած. (քանզի ալլապէս
մենք՝ խլեակներս ո՞նց ապրէինք սեւերես).
Ու ժողովուրդներն ռազմէն զղջեալ՝ կ'ընէին
երախտապարտ. յաղթակա՛ն կը հաշտուէին,
իրը հաւատ'ը կը հաշտուէին...:

Զու՛ր չանսացիր, Գերմանիա,
Դու կորուսիր Մեծ Երկընտրանքը, իրաւ.
Շահն ու Բարին աղագան չէին ձուլուած բնաւ.
Զարդուան Հայն ու ժողովուրդներ, ու դուն ալ
տակաւ իջար ուղին գէպ ի, հուսկ... վերսալ...:
Յետո թէ՛ն ետ աւել ժիտ՝ Բուր, Սար, Ռայն,
բայց ետ կուգա՞ կորած Բարձունքն հոգեկան:
«Ինչ որ ըրէք մէկուն դուք այս փոքրերէն...»
կամ «Երկընքում գանձ գեղեղ» սին խօսք չեն:

Իսկ մե՞նք, իսկ մե՞նք... Չորս հոգիներուն ցանուցիր,
 Բայցով, ախտով, վաստահամար գլխիկոր,
 Ե՞րբ կ'ունենանք մեր Բրնախարհն օրհնալիւր,
 արեւին սակ մեր անկիւնիկ մեղրածոր,
 մեր լուրք երկինքը չինչ իր վառ աստղերով,
 մեր հովիտները ջրարբի ծաղկածածկ,
 մեր կենսառունջ հովերը խենդ, անուշ, զով,
 մեր ծրխանները երկնի հետ կամարուած,
 մեր զագաթներն ինքզինական շողերով,
 մեր գետերը նեղահարածոր կենսավազ,
 մեր լեռները վեհաստիւր, երկնամերձ,
 մեր մրրիկներն վայրի տոբով քնանի,
 մեր պուրակներն թռչուններով երգայեղոց,
 մեր մայր հողը գաղտնախորհուրդ ու ծանի:
 Այս բոլորին Ե՞րբ պիտ' ըլլանք արժանի...:

Ազգն իմ, Ազգն իմ, հաւատարմի մի՛ լուսիր.
 Ակումներդ սեղմէ քիչ մ'ալ՝ յուսալիւր.
 Մէկ ականջըդ՝ գետնին, միւսն ալ երկինքին,
 մտիկ քե՛կ Անհուններու գաղտնիքին:
 Հաւատարմի ծի՛ր պահէ հոգւոյդ պիտուն.
 Մեծ Արդարն հուսկ կուգա՛, պատրաստ եղի՛ր դուն:
 Կուգա՞: Ո՛չ: Չայն պիտի բերէ Չարութեան
 բաժակը որ մինչեւ երթունքն է լեցուած.
 Չաներն Հորքին, Մողոքին ու Իսթարին,
 ա՛յնքան բազում, զու՛ր կը կանչեն միտ Աստուած:
 Կուգա, եւ կը հասուցանէ ըս իրենց
 պիտին: Անոնց որ Զինք ծածկոց են ըրած
 պիտի բախէ իր ցասումը երկնաբերձ:
 Յուսա՛, Ազգն իմ, ու հաւա՛. մե՛ծ է Աստուած:
 Միայն Ազգն իմ, յենակներու փուտ ու կեղծ՝
 մի՛ կրթնիր, այլ Դարուց Վեմի՛ն հասարակե՛րձ:

1937

Վ Ե Ր Զ Ա Բ Ա Ն

Շրտկաստանեկո՛ւ մի ֆանի պարզ քերք հովուն ջրի, Տե՛ր,
 քե՛կ ուրիշներ կը մընա՞ն... անհուն են քու ածուներ.
 քայց Գու ովկեան շրտեմեկո՛ւ Դուն այս իրիկն ալ օրհնէ,
 երբոր ախի կամ ֆանու քեւով հայու մ'իմ կընէ:

Թող դոյր- հրապոյր չունենա՛, աչիւր խաբէլ չը կըրնա՛.
 Գոյնը վարդի չը դառնա՛ — երիցուկի՛ քերք Է նա.
 Էնկ՝ հիւրքի տեղ Դու՛ն դիւր վրան, Տե՛ր, երկինքեկ մանանա.
 Իովն ալ ցողեկ ստնի՛լ լոյսէ շիքեր ունենա:

Բայց Դուն գիտես քե՛կ եւ ալ աստապած եմ ի մանկուց,
 քե՛կ Մեծ Զարդի՛ն՝ մանասանդ այրո՛ց վիրջը մազերուս
 մոխիր ցանկց, եւ աչիս, հոգւոյս, ա՛յնքան աչիքան վաղ...
 Հայու՛ն վշտէն՝ պահեցի Քեզի երկար լեռ, աւա՞ղ...:

Եկ դարմանէ ու սրքի՛ հոգի, միտ, բախտն Հայկազանց,
 եւ ա՛լ հաշի չը նըստիմ... Ե՛ս լիմ ֆեզմէ պատառանց...
 — Դուն այդ շատ լաւ գիտես, յե՞, քե՛կ իսկ օտարն չգիտես:
 Բայց, ո՞հ, իմ ալ բող պարզուի, ա՛լ աստանքս վերջանա:

Ու փունջս, օծուած՝ թիւր շրտեմեկո՛ւ, քերք առ քերք երբ հնուանա,
 ա՞հ, կ'աղաչեմ, կ'աղերսեմ, հաս մ'ալ ինձի բող դառնա...:

Յ Ա Ն Կ

	Էջ
Նախաբան	3
Իմ յոյսը	4
Աւետան օր	5
Շիրմի ծաղիկ	5
Մանուկ Հայկական	6
**	6
Սանդուղը	8
Կամուրջը	9
Շիրք	9
Ամպերը	10
Շինծու ծաղիկ	11
Քարտաւոր	12
Հայուն Գիրք	14
Սաղմոս Պանդխտի	16
Անմահներու Գիմաց	
Ն. Տէմիրիկյանեանին	17, Ռ. Պէրպէրեանին
Մ. Խրիմեանին	18, Մ. Օրմանեանին
Մեծ Աղէտէն -- Գիարաղին անէծքը	22
Անծանօթ շիրիմ	26
Ամենամեծ մահը	27
Ուղեդարձ	29
Նոր Սաղմոս Պանդխտի	31
Լեմանին	32
Ամառը	36
Քոյրը	42
Զրամոյն քիթն	44
Բնութեան նոր զաւակը	45
Լեւան ծաղիկը դաւաճի ծաղիկին	46
Որքը	47
Շիրիմնոցի անդորր	48
Առ Վոլկա	49
Գեղամանիա	51
Վերջաբան	55

Փնտել հեղինակին

ՄԵՆԻԿ ԾԱՌԸ գրույկը

Թե ի՞նչ կը գրեն այս մասին. —

Խ. Պ. Վէմեանի երկարաշունչ և շատ հետաքրքրական մէկ թերթուածն է այս. 7 հատուածներով, 335 հայկազափ տողերով, հայրենասիրական հայացի երգ մը, էթէ ուզէք՝ եղերերգ մը: Գլխաւը իսկատիպ, արուեստը գեղեցիկ թերթուած մը:

Բարգէն Ա. Կարողիկոս

...Վէմեան յուսահատ չէ. նահատակներու իրդեակներու աշխատանքին վրայ յոյս դրած, կ'երգէ հայ վերածնունդի երգը: Վէմեանի արինգը ...անկեղծ է իր երգին մէջ. իր զգացմունքը կը բխի հայրենիքի սրտէն. իր սուգը ուղղակի գերեզմանի խաչքարերուն քսուելով կը հասնի մեզի:

Հ. Ս. Երեմեան

(Ապստեղութ. մօտ. Գի՛ն՝ 3 Գրք.)

Գ Ի Ն. — 10 12 35

Կիպրոս և Անգլ. երկիրներ
Ամերիկա՝

7 գրք.

25 անգլ.

Գլխաւը՝

6 Գր

Kh. B. Kardachian

Melconian Educational Institute

P. O. B. 295,

Nicosia, Cyprus.

Ամերիկայի համար՝

Mrs. Y. Berberian

325 W. Kennedy St.,

Syracuse, N. Y.